

Ahasver Fritsch

Ahasveri Fritschi Paraenesis Ad Viros Politicos, Curis ac negotiis secularibus, cum primis gravioribus, nimis occupatos, ut quandoque, eis reiectis, ad pias meditationes & sacras lectiones se conferant

Nunc denuo edita cum auctario, Ex analectis Viri cuiusdam sanctius istud ac pie negotiosum otium, (cui operam non dare, iudice S. Bernhardo in Lib. 1. de considerat. &c. c. 8. est vitam perdere) tenerrimo desiderio expetiscentis, Francofurti: Jacquetus, 1694

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn796686521>

Druck Freier Zugang

47.
I. N. 7.

AHASVERI FRITSCHI
PARÆNESIS

AD

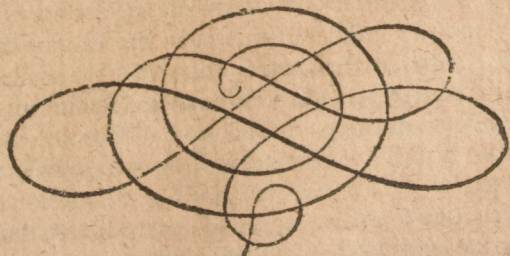
VIROS POLITICOS,

Curis ac negotiis secularibus, cum pri-
mis gravioribus, nimis occupatos, ut quandoque, eis
rejectis, ad pias meditationes & sacras lectiones se
conferant.

Nunc denuò edita cum auctario,

Ex analectis

Viri cujusdam *sanctius* istud ac *piè negotiosum otium,*
(cui *operam non dare*, iudice S. BERNHARDO in Lib. I. de con-
siderat. &c. c. 8. est *vitam perdere*) tenerrimo desiderio
expetiscentis.

FRANCOFURTI,

Literis MARTINI JACQUETI, An. 1694.

A. N. 7.
ANASVERI FRITSCHI
PARAENESIS

AD
VIROS POLITICOS

Curas negotiorum secularibus, cum
his gravioribus rebus in quibus
recedit ad has rationes et selectiones

conferantur
Nunc deinde est in cura
et

Viri eiusdem generis illud ad se negotiorum
(curas) non habent, iudices. Per namque in
habentibus et ob id in rebus
et

FRANCISCA
LUDWIG MARIJN JACOBIUS, A. 1684

I. N. 7.

PARÆNESIS AD VIROS POLITICOS.

I.

Erè Sapiens ille dixit: *Viri in Magistratu colloca-* Fr. Bacon. de Verulam. serm. fidel.
ti, ter servi: Servi Principis vel Politix, servi fa-
mæ & servi negotiorum, adeò ut libertate neuti-
quam fruantur, nec in personis, nec in temporibus II.
suis. Certè Viri, potestatibus sublimes, ipsis sibi
ignoti sunt; &, dum negotiis distrahuntur, tem-

pore carent, quò sanitati aut corporis aut anima sua, consulant.

Hanc negotiorum servitutem non nemo introspectiens rectè censuit, Moltke. de quòd nemo minus vivat, quàm homo nimium occupatus: fatentur ipsi divers. hom. querulâ voce, qui secularibus negotiis adeò obruti, ut vix necessitati propos. natura relinquatur, quod corpusculi pausationi sufficiat, vix tantillum temporis, quod devotæ recitationi orationis Dominicæ, aut lectioni capitis Biblici inserviat. Usque adeò non est respirare in bonis, non est alternam capessere requiem, non vel rara interferi otia. Neque enim diei malicia sua sufficit, sed necliberæ illis noctes sunt: dies diei eructat negotia & nox nocti indicat labores; quorum fructus tamen sapiùs nil nisi aranearum telæ, afflictio spiritus, evisceratio mentis.

Quis non condeleat talibus Viris, verè servis negotiorum? quæ servitùs gravior, miserior, miserabilior, quàm hæc, ubi nunquam animus liber, nunquam quietus, nunquam suus, sed continua occupatio, vexatio, distractio; ubi perpetuus negotiorum strepitus, hominum tumul-

tumulus, à mane usque ad vesperam ? mortem rectius, quàm vitam, dixeris horum vitam. Neque enim Deo vivunt, neque animæ suæ; sed negotiis secularibus, occupationibus mundanis, rebus transitoriis. Hospites sibi sunt, peregrini sunt, sibi ipsis ignoti sunt, adeò ut meritò de illis illud exclamare liceat: *ô homines ad servitutem natos!*

II.

Exhortor autem Vos, *ô Viri Politici*, quos miserrimæ hujus servitutis jugum non modicè premit; quos continuæ occupationes huc illic trahunt, rapiunt; quorum animi sollicitudinibus temporalium negotiorum fatigantur; ut certis temporum vicibus transeat à *Martha ad Mariam*, hoc est, à negotiis secularibus ad *meditationes sacras, consideraciones piæ, contemplaciones cœlestes*; à lectionibus chartarum, Actuum, Rationum, Recessuum, Regalium, Registorum, ad lectiones sacrarum literarum.

Exhortor Vos, ut aliquando exeatis è mundo civilium turbarum in paradysum spiritualium deliciarum; *ô quàm dulces, quàm suaves, quàm jucundæ, quàm salutare illæ; ac verè animæ Paradysus!*

Conferte igitur Vos ex Labyrintho secularium negotiorum in hunc paradysum sacrarum meditationum! hinc spirant grati zephyri gratiarum, consolationum! hinc serenitas mentis, claritas lucis, tranquillitas cordis! hinc fontes deliciarum, flumina voluptatum, rivuli fluentium in vitam aquarum! ibi verò rigidus Aquilo & austerus Auster variarum occupationum perstrepunt! ibi caligo, tenebræ, ac nebula variarum nequitiarum, corruptelarum, fraudum! ibi mare cogitationum ac sollicitudinum semper turbidum, semper impetuosum, semper fluctibus negotiorum tumidum!

III.

Impossibile hoc esse, fortean respondebis, *Vir Politice*? facilius, dices, abdicare se officio & mundo valedicere.

Rectè hoc, si rumpere, & non magis interrumpere negotia, hortarer. Ut tibi nonnunquam ab occupationibus parcas, animumque à secularibus negotiis revoces, suadeo, rogo.

Sed, *inquis*, nec hoc mihi permissum, totum hominem, totum diei tempus functio mea exigit.

Audi, quæso, sanctum Ecclesiæ patrem, Chrysofomum, *si qui sunt*, ait,

hom. 20. in
Iohannem.

ait, qui negotia occupationesq; & publicarum privatarumq; rerum curas caussantur, primum in hoc non parum errant, quod in tot rebus versentur, & ita semper secularibus negotiis adfixi sunt, ut ne minimum quidem in his, quae maxime necessaria sunt, studium impendant. Deinde frivolum & nullius momenti exultationem adferunt, cum accusari potius hac in parte eorum cum amicis possent consuetudines, & etiam ludicra, in quibus saepe totum diem consumunt; & tamen in his alias non caussantur occupationes. Praeterea rebus vilibus & abjectis diligens adhibent studium, divinis autem quando vacandum, ne minimam quidem curam in his ponendam ducunt.

Descende nunc, Vir Politice, in temetipsum & expende occupationes & actiones tuas, annon merito in eis, quoad hanc rem, potius accusari, quam excusari debeas? Audi, si placet, optimum monitorem, Ludov. Vivem: *Distinemur*, inquit, *omnes adeo curis & cogitationibus alienis à pietate, ut cuique nostrum opus sit crebrà revocatione, tanquam militis emansoris & in officio suo cessantis; ut consuescat homo se ad caelum atque originem suam attollere.*

in epistola ad Ioh. Barrosum.

Quisque existimet dictum sibi à Domino, quod Marthae: *Solicita es & turbaris circa plurima: porro unum est necessarium.* Quocirca exercitamenta reliqua occupationis sunt à nobis quaesitae; hoc unum est necessitatis à Deo indictae, ad illum finem & effectum, ob quem homo est missus in vitam.

I V.

S. Bernhardus, ad Eugenium Papam, cui in occupationibus suis concatenatis maxime condolebat, notanter ita scribit: Audi, quid redarguam, quid suadeam. Si, quod vivis & sapias, totum das actioni, *considerationi nihil*, laudo te, in hoc non laudo. Si item *totus* vis esse omnium, instar illius, qui omnibus omnia factus est, laudo humanitatem, sed si plena sit. Quomodo autem plena, te excluso? *Et tu homo es?* Ergo ut integra sit & plena humanitas, colligat & Te intra se sinus, qui omnes recipit. Alioquin quid tibi prodest iuxta verbum Domini, si *universos lucreris, te unum perdens?* Quamobrem, cum omnes te habeant, esto etiam tu ex habentibus unus. Quid solus fraudaris munere tui? usquequò vadens spiritus & non rediens? usquequò non recipis te & ipse inter alios vice tuâ? sapientibus & insipientibus debitor es, & soli negas te tibi? Stultus & sapiens, servus & liber, dives &

de consideratione. lib. 1. c. 5.

pauper, vir & fœmina, senex & juvenis, clericus & laicus, justus & impius, omnes pariter participant te, omnes de fonte publico bibunt, pectore tuo, & tu seorsim sitiens stabis? Si maledictus, qui partem suam facit deteriorem, quid ille, qui se penitus reddit expertem? Sanè deriventur aquæ in plateas, homines & jumenta bibant, sed inter cæteros bibe tu de fonte putei tui. Alienus, inquit, non bibat ex eo. Num quid tu alienus? cui non alienus, si tibi es? Denique qui sibi nequam, cui bonus? memento proinde, non dico *semper*, non dico *sapè*, sed vel *interdum*, reddere te ipsum tibi. Utere tu quoque te inter multos, aut certè post multos. *Non totum te, nec semper da actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis & temporis sequestra.* Nam si liceret, quod dicerem, absolute per omnia & in omnibus præferendam & vel solam vel maximè colendam *eam, quæ ad omnia valet*, id est, PIETATEM, prorsus infragabilis ratio monstrat. Quid verò pietas? *vacare considerationi.* Hæc ipsum fontem suum, i. e. *mentem*, de quâ oritur, purificat. Deinde regit affectus, dirigit actus, cortigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postremò *divinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert.* Hæc est, quæ confusa disterninat, hiantia cogit, sparsa colligit, secura rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est, quæ in prosperis adversa præsentit, in adversis quasi non sentit; quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

d. l. i. c. 7.

V.

Urges ulterius, *Vir Politice*, non posse te muneris ratione solum esse & à terrenarum actionum strepitu te subtrahere. *Sequere ergò optimum S. Bernhardi consilium.* Sed ede, sed mente, non corpore, sed intentione, sed devotione, sed spiritu. Sola indicitur tibi mentis & spiritus solitudo. Solus es, si non omnia cogitas, si non affectas præsentia; si despicias, quod multi suspiciunt, si fastidias, quod omnes desiderant. Alioquin nec solus corpore es, solus es. Videsne posse esse & te & solum cum inter multos, & inter multos, cum solus es? solus es, in quantacunq; hominum verferis frequentia; tantum cave; *aliena conversationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius judex.* Præterea

In Cantic.
serm. 40.

terea, moneo te, ne illa vel fumus avidè, vel optes anxie in vita, *quæ Vives de occupatione ac curâ sui abducere à cultu pietatis solent ut varia, & gravia preparat. animi §. 77.*

Cogita, quæso, *Vir Politice*, quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Quid tam avidè aucuparis magnam rerum gestatum *gloriam ac famam? rem prorsus vanam, & inanem?* mortuus quid plus referes de fama, quàm pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? nec vivo quidem prodest, si eam ignorat: si novit, nihil affert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat. Secede modò in te ipsum, & invenies quàm parùm ad te pertingat ex fama, rumoribus, *veneratione, honore populi, gratia Aula.*

Quæris, *Vir Politice*, continuis laboribus atque vigiliis occupationum tuarum *opes & divitias?* ô te miserum ac stolidum! Nonne natura humani corporis ita constituta est, ut paucissimis egeat? quod si rectè animadvertes, haud dubiè insaniam damnabis eos, *qui tam multa tam anxie congerunt, cum tam paucis opus sit.* Divitiæ namque & *Vives introd.* possessiones in usum tuum parantur, quem non adjuvant immensæ *ad Sap. §. 40.* opes, sed opprimunt, ut navem ingentia onera.

Quapropter iterum atque iterum Te, qui sub concatenatis variorum ac gravium negotiorum oneribus sæpius ingemiscis, rogo, hortor, obtestor, disrumpe interdum durissimæ hujus servitutis vincula, ac pium animi secessum quære! *Cogita, quàm breve spatium sit vita nostra,* etiam si totum bonæ menti impenderetur. Quò magis te à corporalibus ad incorporea, à civilibus ad spiritualia, a terrenis ad cœlestia transtuleris, hoc vitam diviniorem vives. Ita fit, ut Deus *cognatam & similem sibi naturam* agnoscat, eaque delectetur ac velut in vero ac germano templo habitet, multò sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorum.

Parum est in hoc mundo magno vivere, discurrere, sollicitum esse; nisi intra temet ipsum vivas, ambules, discas, & de te sis sollicitus.

Perpensus studium & cura vigilantior nostris cogitationibus adhibenda, quibus tam sanctarum meditationum materia assidue ministratur.

Divisum prope cum Deo anima habet imperium, non quæ terræ pulvere delectatur, sed quæ ad Deum anhelat. Unde non torpere illam, non suæ dignitatis ignaram esse convenit, sed sceptrum minuti Regni

Regni capeffere & præ illo omnia, quæ foris sunt, (sunt autem mundana omnia) contemnerè; unò verbò, *intra semet ipsum illius, quod exerà boni sit, laboris studii, atque appetitùs compendium facere, & meditationis oculum in sublimitatem spiritualium, cœlestium & æternaliùm bonorum infigere.* D I X I.

EPIGRAMMA
ad parodiam Epigrammatis Sannazariani
Veneris inscripti.

Viderat immensos FRITSCHI bona Fama labores
Et libros, publicum queis beat ipse bonum.
Admirans † mihi nunc quantum vis Zoile Baldum*
Objicias, alia & lumina Juris ait.
Aspice *civiles* FRITSCHI SANCTOSq; labores:
FRITSCHIADI nullum dixeris esse parem.
Adspiciasq; piã modò mentè *Parænesin* istam:
Dixeris effatum non fatuum esse meum.

† Illustris Contingius inter alios discursus honorificam Magni *Fritschii* mentionem injiciens olim ad me dicebat: *Ego miror admirandum Dn. Fritschii studium, quod præter ordinarias occupationes scribendis libris impendit. Est cerre singulare Dei donum &c.*

* Quantus vir Baldus fuerit, indicat Epitaphium à Jovio ipsi erectum:
Qui Baldum juris negat accendisse lacernam,
Hic solem medio pernegat esse die.

De Baldi morte à catulo ipsi illatâ vide Försterum in Historia Juris;
Hic Baldus in cucullo Franciscano sepultus dicitur. At quantus honor hic in Papatu!

Patrono suo dudum probatissimo honorem & observantiam declaraturus auctore d. d. 1741

M. Joh. Hoffmann / P. L. C.
Lycei Rudolpstad. SubconRect.

F I N I S.

AD VIROS POLITICOS.

UT pote quibus (*Laicorum* scilicet, *mundanorum* seu *secularium* nomine & numero efferri ac cenferi vulgò solitis) non minùs quàm *Clericis*, imo quàm ipsis *Monachis* & *Religiosis*, *Salvator noster* documenta *perfectionis Christiana* tradidit & præscripsit, adeoque *verbi divini lectionem* saltem ac *meditationem* sanxit necessariam.

Optimè Dn. Cardinalis Johannes Bona in *tr. de Princip. vitæ Christiana* Sc. VII. verissimum quidem est, inquit, *duplici statu Christianorum* vitam distingui, *mundano* & *religioso*, uterque tamen, diversò licet tramite, ad eundem terminum tendit, & quod attinet ad *praxin virtutum ac mundi contemptum, ad paupertatem spiritus, ad amorem crucis, par utriusque conditio* est, hòc solo intercedente discrimine, quod *religiosi, solennium votorum ac regularum vinculis devincti strictiori jure,*

[Unde DOMINUS, si minus bonos in *secularibus* invenerit, majorem tamen in eis habiturus est patientiam, quàm in *religiosis* quibus *cœlestium consolationum* pluviam voluntariam segregavit, quibus non sarculus disciplinae, non paupertatis & vilitatis stercore defuerunt. B. Bernard. in *serm. Apost. Petri & Pauli Tom. II. p. 106.* Add. Felix Malleol. de *Nobil. c. 20.* ibi: ut *Clerici respectu Laicorum* sint meliores & castiores; *Praelati respectu Clericorum* aut *Monachorum suorum, magister respectu discipulorum, pater respectu filii, maritus respectu uxoris, proportionabiliter virtutibus* sint fecundiores.

Quamvis de cætero ipse *Monachorum Pater Antonius*, referente S. Athanasio judicaverit, ad *omnem mandatorum* seu *regularum religiosarum disciplinam Divinas Scripturas* posse *sufficere.* Id quod probat quoque Joh. Frid. Picus, Princeps *Mirandulae & Concordia* Comes, lib. 2. de *studio Philos. c. 1.]*

quàm *mundani*, (hi ergò *bonà tantùm fide*) ad *perfectionem* teneantur; in *reliquis una & eadem vitæ ratio* ab *utrisque* requiritur, *unum & idem Evangelium omnibus predicatum est.* Cumque DEUS nihil præcipiat præter *charitatem*, nihil prohibeat, nisi *cupiditatem*; *nulla in his differentia, nulla exceptio personarum* reperitur. Præcepit

Salvator noster, ne quis verbum otiosum loquatur, rationem de illo redditurus in die iudicii; ne quis irascatur, ne quis concupiscat; nec ullam videmus positam distinctionem inter Monachos & Conjugatos. Simili modò, cum dixit: Beatos esse, qui lugent; infelices, qui rident; cum docuit, nos oportere semper orare, omnibus renunciare, vitam odisse, nos ipsos abnegare, injurias patienter ferre, intrare per angustam portam; nullum certè hominum genus exclusit. Paulus item Apostolus cum omnibus Christianis, etiam conjugatis filiosq; nutrientibus scribebat, noñe ab illis omnem exegit vitæ Monastica disciplinam? Habentes, inquit, alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus. (1. Tim. 6. 8.) quid amplius ab Anachoretis requireret? Petrus quoque & Jacobus Apostoli, nonne ad omnes Christi fideles scribebant, cum eos adhortabatur, ut essent Sancti, integri, perfecti, in nullo deficientes (1. Petr. 3. v. 5. 15. seq. Jacobi 1. 4.)

(Nec minus D. Paulus, quod voluntas DEI sit sanctificatio nostra, (1. Theff. 4. 3.) & DEUS vocaverit nos ad sanctificationem, (ibid. v. 7.) proindeque debeamus membra nostra sistere serva justitiæ ad sanctimoniam; (Rom. 6. v. 9.) imò nos purgare ab omni inquinamento carnis & Spiritus, perficientes sanctimoniam in timore Dei; (2. Cor. 7. v. 1.) Ipsumque Dominum nostrum Christum sanctificare in cordibus nostris. (1. Petr. 3. v. 15.) quæ bona Domini Bona cum pace, inferri volumus.)

Christus denique cum dixit. *Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.* (Matth. 5. 48.) Sermonem habuit ad omnes in se credentes, quibus altissimum sanctitatis scopum præfixit, ut omnes, qui per adoptionem Filii DEI nominamur & sumus, PATRIS perfectionem æmulemur. Magna itaque cunctis Christianis Sanctitatis necessitas indicta est, ne à paterna hereditate, tanquam degeneres excludantur!

(Præsertim cum NEMO, quod ex Hebr. 12. v. 14. addimus, & etiam atque etiam omnibus inculcamus, sine sanctimonia DOMINI visurus sit!)

Hactenus Dominus Bona; cujus verba superius adducta, ibi: *patrisque conditio est,* &c. quasi prævit Erasmus Roterod. in Epist. ad Abbat-

Abbat. Volsium ante tr. de milit. Christ. pag. 25. ita differens : Non est, quod *ullum* vita genus ab hoc scopo scil. Christo ejusque purissima doctrina, submoveamus. In affectibus est Christi perfectio, non in *vita genere* : in animis est, non in *palliis & cibis*. Sunt inter *Monachos*, quos vix recipit *extremus* circulus ; (& tamen de *bonis* loquor, sed infirmis) sunt iter *digamos*, quos Christus primò dignatur circulo. Neque verò fit interim ulli vitæ professioni injuria, si, quod est *optimum & perfectissimum*, omnibus præponitur. Et ante Erasmus supra jam laudatus Picus, Mirandulæ Princeps in *lib. 2. de stud. div. & hum. Phil. c. 1.* ibi : *ad frequentem lectionem divinorum eloquiorum & inde capiendam notitiam veteres Theologi exhortantur omnes* ; huic Juniores Innocentius, Gerson aliique nonnulli *assidue* monent *incumbendum* esse, & non modò his, qui *ex officio* ad id *negotii* sunt obnoxii, ut *Sacerdotes & Clerici*, sed *omnibus*, cujuscunque *gradus & ordinis* extiterint, & jure quidem &c. nec abludunt illa D. Speneri in 13. homilia *pœnitent.* Ubi multos putare conqueritur, es sey nicht vonnöthen / daß ein gemeiner Christ auch sich selbst verläugne und also ein solches Leben anfahe / Darinnen es vornehm- und hauptsächlich nicht mehr um sich selbst / sondern um Gott und seinen Nächsten zu thun sey. Dergleichen Leben möchte wol den jenigen anständig seyn / welche ein *Closter* Leben anfangen wolten ; aber von andern würde es nit erfordert / sondern die möchten leben / wie es in der Welt Brauch und Ordnung. Aber diß ist eine *gottlose Meinung* / und welche viele Seelen verführet / so viel gefährlicher / weil es noch einen feinen Schein hat und wil die Krafft der Erlösung darein setzen / daß wir nicht eben so fleißig im Guten seyn müsten / wie das Geseze erfordert. &c. quæ repetit & laudat D. Nisan. in frommer Christen Wandel c. 4. §. 3. p. 497. seq.

Sed audiamus ex ipsis veteribus quoque nonnullos, quos inter Venerabilis Beda in *lib. 4. Cantic. Cantic. sub fin. Prædicatores* quidem *verbi divini scripturis sanctis*, quibus *edocti* *facilius insidias Diaboli* *agnoscere & declinare valeant*, cū primis *vigilanter intendere* debere monet ; interim & *reliquos homines* *jugi divinorum elogiomm meditatione opus habere*, non dissimulat. De ipsis *Fæminis* B. Fulgent. Episc. Rusp. ad Gallam, *laicam Fæminam* eamque *Illustrem*, *Consulum filiam*, *neptem, nurum & uxorem*, *regalibus deliciis enutritam*, &c. ita ta-

men, secunda in epistolam conclusurus, scribit: *nunquam cesses à Divinis eloquiis & totam delectationem cordis tui Scripturis Sanctis* indulge, & ut S. Scriptura testimonio atque admonitione præsens tibi terminetur epistola, cunctis, quæ superius dicta sunt, hoc quoq; subnectam &c. Et B. Hieron. non tantum Marcellam in ejus epitaphio laudat, quod *Divinarum Scripturarum ardor in ea esset incredibilis*; sed quoq; in epistola ad Gaudentium exigit, ut puella sciat memoriter *Psalms, libros Salomonis, Evangelia, Apostolos & Prophetas*, Demetriadem verò, ad ipsam scribens, hortatur, *ut statuat, quot horis sanctam scripturam ediscere debeat, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem & instructionem animæ.*

Ita Victor Utic. lib. 5. de persecut. Vandal. Dionysiam quandam laudat Scripturarum Divinarum scientiâ plenam: Leodegarius Augustod. Epist. matrem Sigradam inter alia hõc argumento solatur, quod pro amissione rerum haberet Scripturam Sanctam divinam. vid. Baluz. ad Salvian. p. 396 seq.

Gregorius M. P. P. in Homil. Dominic. Sexagesim. servulum eumque paralyticum summo opere laudat, quod, licet ipse literarum rudis, *Scriptura tamen S. Codices sibi coemerit & per religiosos quosque hospites, coram se absque intermissione legi fecerit, ita ut illam ad suam mensuram planè didicerit, indeque DEO semper in dolore suo gratias agere hymnisque ac laudibus, diebus ac noctibus, vacare studuerit.*

Rupertus Abbas Tuit. lib. 12. de victor. verbi Dei, c. 19, in expositione dicti: *reconde gladium tuum &c. Jam aut. Civibus & Militibus Laicis & Clericis) regni DEI gladius sit verbum DEI, quia de hujusmodi gladio dicebam vobis nunc: qui non habet, vendat tunicam suam & emat gladium, i. e. exuat se impedimentis & facultatibus s. culi, ut vacare possit ad verbum DEI sive discendum sive docendum.*

Add. Cortiel. Agrippa à Nettersheim, Carol. V. Consil. Prof. Theol. in Academijs Dolona & Ticinensi &c. *de vanitate scient. c. 100. ubi ad scriptura lectionem, inquit, non solum Theologi, sed omnes homines, pro data sibi capacitate, obligantur: &c. Imò hanc fuisse priscorum temporum simplicitatem & confidentiam* notat Steph. Baluzius, ad Salvianum lib. 5. de gubern. Dei pag. 100. verb. *qui nihil omnino sciunt, nisi quod à Doctoribus suis audiunt &c. huncque ipsum existimasse, quòd unusquisque Christianus arcanis fidei suæ apprimè imbutus esse, nec in Sacerdotis sui fide conquirere debeat.* Clau-

Claudinus tandem hos rivulos verbis S. Burchardi, Episcopi Wormatiensis, quibus apud Autorem *prologi in vitam ipsius*, Monachos suos allocutus, Nolo, dixit, vos ignorare, fratres, quòd *omnis, qui timet DEUM & operatur justitiam*, acceptus est illi, non solum *Monachus*, sed & *Canonicus*, imò etiam *Laicus*. Aut. verò libri *Von Mitteln zu Befehrung der Kezer* 2c. ulterius procedit, *part. 1. c. 3. p. 271.* scribens: Ich achte es vor viel schwerer in denen Klöstern selig zu werden, als auffer denenselben; &c. Die Redlichste unter denen Mönchen bekennen es selbst / wiewol sie ins gemein Heuchler (und rechre Pharisäer / inquit Joh. Taulerus in Homil. Domin. Lætare, addens: Dann sie stecken voll eigener Liebe / leben nur nach ihrem Willen / und in allen ihren Sachen sehen sie nur auff ihren Lust / Gewienst und Vortheil. 2c.) sind / &c. *rationem reddit p. 269. his verbis: Weil unvergleichlich mehr Tugend und wahre Gottseligkeit unter weltlichen erbaren Leuten / als unter den Mönchen zu finden ist &c. p. 270. seqq. ubi laudat Monachos de la Trape, weil sie Gottes Wort fleissig lesen &c.*

Ad §. I.

Ut vix necessitati natura relinquatur, quòd *corpusculi pausationi* sufficiat.

Non dicitur, victui vel refectioni per cibum & potum: huic enim rei non modò quantum necesse est temporis, sed sæpè plus quam nimium infumitur. Et tamen non major deberet esse *corporis* famines & cura, quam *animæ*. Nam quanto *animam* digniorem esse novimus, tantò de ejus victu majorem sollicitudinem habere debemus. Quomodo enim *caro* reficitur *cibo isto terreno*, ita & *anima* pascitur *Dei verbo*; (Cæsar Arelat. *homil. 26.*) utpote quod *illius* est *cibus*, de quo Christus ap. S. Johannem: Ego sum panis vivus &c. (Polyd. Virgilius in *Orat. Domin. prec. 4.*) & apud S. Matthæum c. 4. v. 4. *Homo, h. e. Creatura non corpore solum, sed et animam* constans, non vivit in solo pane, sed in omni verbo, quod

B 3

pro-

procedit de ore DEI. Item Sapient. 16. v. 26. ibi: *Quoniam -- Sermo tuus*
bos, qui in te crediderint, conservat.

Hinc Chrysoſtomus homil. 3. de Lazaro, ſemper hortor & hortar i
 non deſinam, *ut non hic tantum* attendatis iis, quæ dicuntur, verum
 etiam, cum domi fueritis, *aſſiduè ſcripturarum lectioni vacetis*, quod
 quidem & iis, qui *privatim mecum congreſſi* ſunt nõ deſti-
 ti inculcare. Et homil. 10. in Genef. Sicut corpus indiget ſenſibili ci-
 bõ ita & *anima* quotidiana ſpiritualium ciborum refocillatione; ut
 roborata adverſus carnis inſultus & continuum bellum, quò urgemur,
 reſiſtere poſſit. Eò quod periculum ſit, ne in ſervitutem redigatur
anima, ſi vel parum deſides eſſe voluerimus; vel ſi vitam ſpiri-
 tualem planè amittamus, ſi, (quod ex Gregor. M. loco ſupra cit. addi-
 mus;) *verbum Dei auditum vel lectum*, tanquam *mentis noſtra cibum*,
 in ventre *memoria* non retinemus. Quisquis enim alimenta corpo-
 ris non retinet, ſcilicet à ſtomacho languente rejecta, hujus profectò
 vita deſperatur: ita æternæ mortis pericula formidate, inquit idem
 D. Gregorius, *ſi cibum* quidem ſanctæ exhortationis accipitis, ſed
verba vite, i. e. alimenta juſtitia, in memoria non tenetis.

Quamobrem piè ſtatuit Concilium Toletanum III. c. 7. & ex eo
 repetitur in cap. II. diſt. 44. lectionem *divinarum ſcripturarum* mi-
 ſceri debere in omni ſacerdotali convivio &c. imò dixerim in cujuſli-
 bet Chriſtiani.

[Sic S. Ludger in vita S. Gregorii apud Serrar. III. rer. Mogunt. p.
 458. & ſeq. ibi: cœperunt autem (S. Bonifacius, Addala, Gre-
 gorii avia paterna, cum ipſo & reliqua familia ſua) ad ipſum
 convivium, *plus, quàm epulas ſolatium S. Scriptura expetere*, &c
 tunc quaſitus eſt lector, &c. inventus eſt eleç⁹ puer Gregori-
 us, qui nuper à Scholis & palatio reverſus, ſub laico ad-
 huc habitu, quaſi 14. aut 15. ætatis agens annum.

S. Paſc Radbertus de Corp. & Sang. Domini c. 20. Excelfior & præ-
 eminentior vita noſtra, ad quam ex Deo nati ejuſq; filii facti ſum⁹
 illò ſaginatur *cibo & potu*, quem de *ſcripturis* & altari accipimus
 & tranſvehit nos ad ſpiritualia, ut ibi exinde vivamus, ubi vita
 noſtra ſervatur æterna. Add. c. 3. ubi præclare dicitur, quod
ſcripturis divinitus paſcamur introrſus & paſcendo ad operatio-
 nem & diſciplinam Chriſti erudiamur & c. 1. Ubi quod in S. et-
 iam

iam Scripturis mystica salutis nostræ ad immortalitatem Spiritus S. operetur interius.]

Sic quoque Bernhardus in *Tr. de vita solitar. c. 11.* Sive ergò manducetis, sive bibatis, sive aliud quid faciatis: Omnia in Domino agite piè, sanctè & religiosè; si manducas, mensam tuam, per se satis sobriam, sobrietas tua perornet. Et cum manducas, nequaquam totus manduces, sed corpore tuò suam refectionem procurante, *mensam suam non negligat*; sed *de memoria suavitatis Domini vel scripturarum* aliquid, quod eam pascat, meditandò, vel saltem memorandò secum ruminet & digerat &c.

Edamus ergo panem sapientiæ & saturemur *verbo Dei*, quia non in solo pane, sed in omni *verbo Dei vita est* hominis, facti ad imaginem Dei.

De poculo verò satis expressè dicit S. Job. sicut terra expectans pluviam, ita & isti *sermone meos*. Verba sunt (quibuscum conf. Irenæ. *lib. 3. c. 4.* ibi: non oportet apud alios quærere veritatem, cum Apostoli in Ecclesiam contulerint omnia, quæ sunt veritatis, ut *omnis* quicumque velit, sumat ex ea *potum vite*) S. Ambrosii *lib. 1. de offic. c. 31.* qui *cap. seq. 32.* porro subjicit: Pulchrum est ergò, ut *Divinarum scripturarum humescamus* alloquiò, & quasi *ros*, sic in nos *DEI verba* descendant. Cum ergò federis ad illam *mensam Potentis*, intellige, quis sit ille Potens; & in *Paradiso delectationis* positus atque in *convivio Sapientia* collocatus, considera, quæ apponuntur tibi. *Scriptura Divina Convivium Sapientiæ* est: Singuli libri singula sunt *fercula*. Intellige prius, quæ habeantur in *ferculis dapes*; & tunc mitte manum, ut ea, quæ *legis* & quæ *accipis à Domino DEO* Tuo, *operibus* exequaris, & collocatam in te *gratiam officii* repræsentes.

De Carolo M. Poëta vet. Saxon. *lib. 5. Annal.* ita canit:

Legerat assiduò Scripturæ dicta Sacratæ,
Quosque libros SS. composuere Patres;
Quos Augustinus cæli de civibus almis
Scripsit, amanter eos crebrius audierat.

Nec minus insignes hanc in rem versus sunt Theodulphi, Episcopi Aurelian. de Ludovico Pio sibi coætaneo Imp. sic canentis:

EQ

Est & *Scripturis* patulus Tibi sensus in *almis*
Lechio Te quarum pascit alitque frequens!
Corporeis epulis satiaris corpore parcè
Sed Tua *divina* mens *alimenta* litit.
Nam cibus illatus satiat Tua viscera parcus
Sed *cibus aeternus* mentem *animumq;* cibat
Plus epulas animæ, quàm carnis, diligis ipse:
Has capis ad tempus, has sine fine sitis.

Ex affe convenit precatio Germanica, sumatò cibus *post mensam* inter alia laudum sacrificia DEO offerri solita:

Wie du nun **HERR** gespeiset hast/
Den Leichnam der verdirbet;
So laß die Seel auch seyn dein Gast/
Die vor dir nimmer stirbet;
Dein Göttlichs Wort sie speisen thue/
Biß daß sie mög die ewig Ruhe/
Im Himmelreich erlangen. 2c.

Et in Cantione Eccles. incip. Ich ruff zu dir **HERR** Jesu
Christ. 2c. ibi:

Dein Wort mein Speiß laß allweg seyn/
Damit mein Seel zu nähren/
Mich zu wahren
Wann Unglück geht daher. &c.

Imò *vite* ac *salutis* nostræ *fons* perennis ac inexhaustus est *S. Scriptura*: quate *Canonicos* ejus libros postquam recensuisset *B. Athanasius*, *hi sunt*, subjicit, *fons salutis*, ut qui *sitit*, *impleatur* eloquiis quæ sunt in eis. In his *solis* pietatis doctrina *annunciatur*. *Nemo his addat nec ab his aliquid detrahat*. De his autem *Dominus* Saducæos quidem reprehendebat, dicens: Erratis non legentes *scripturas*; Judæos autem hortatur: *Scrutamini Scripturas*, &c. in *epist. festiv.* Unde ut exciperet & suæ *jur. vet. Pontif. epitomæ lib. 19. tit. XXIII. c. 15.* infereret, digna habuit hæc verba *Anton. Augustinus*, *Archi-Episcopus Tarraconensis*.

Ita autem omnia eò fortius ac vehementius stringere & movere nos debent, ex quo *verbum DEI* non modò cibus est noster, sed
lumen

Lumen quoque & lucerna pedibus nostris, quam si, proficiscentes per huius tenebras seculi & umbras mortis, gressibus nostris adhibuerimus & supremam patriam, quanquam de longinquo, per speculum videlicet & in enigmate videbimus, & offendicula, quæ in via partim patent partim latent, devitabimus: Sic imò rectum per iter, utpote sacris eloquiis, quasi vivis lapidibus, stratum, fide Christi Duce, DEUM versus peregrinabimur ad ipsam petram; Petra autem est Christus; J. Fr. Picus, d. lib. 2. c. 7. & 8. sub. fin. Imò & speculum ipsa dicitur S. Scriptura, nec unâ ratione, & optimâ quidem Evangelium; 2. Corinth. 3. v. 5. 18. ibique Pol. & Dionys. Carthus. add. Gregorius M. 2. Moral. cap. 1. ubi sacra scriptura, inquit, oculis mentis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognovimus: Ibi sentimus, quantum proficimus: Ibi, à profectu quam longe distamus. &c.

Denique & anima nostræ est Medicina ac omnis vite feliciter agenda tale instrumentum, ut eò nunquam & nusquam, ne minimò quidem momentò, carere possimus. Quam in rem S. Chrysostomus in 1. Corinth. 1. Si enim nos, ait, qui quotidie lectione Prophetarum & Apostolorum fruimur, vix impetum animæ cohibemus, vix iram frænamus, vix cupiditatem reprimimus, vix invidiæ rabem repellimus; licet assidua caruina, ex Scripturis Sacris deprompta, nostris perturbationibus occinamus, vix impudentes illas belluas cohibemus. Illis, quibus nunquam eiusmodi addita est medicina, neque Divinam Philosophiam aud verunt, qua salutis spes, quæto, est reliqua?

Et in concione 3. de Lazaro: fieri non potest, non potest inquam, fieri, ut quisquam salutem assequatur, nisi perpetuò vestetur in lectione spirituali. Annon vides fabros ferrarios, aurifices, fabros argentarios, denique eos, qui quamcunque exercent attem, omnia artis instrumenta habere parata. Hoc sanè animò nos quoque præditos esse oportet: Quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: Sic & nobis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri omnisq; Scriptura divinitus inspirata. Quem locum adduxit quoq; Sixtus Senens. lib. 6. Bibliothec. annot. 152. p. 489. Cuncta quali conjungunt S. Chrysostomus in Sermon. de util. lection. S. Scriptur. ibi: Sic anima, quæ juxta S. rivus scripturarum sedet ac perpetuò rigatur, dum latices illos roremque Spiritus in anima sua colligit, omnibus rerum humanarum incommodis resistet invicta; sive morbus, si-

ve contumelia, sive calumniā, sive vituperium, sive scommata, sive pigritia quavis, sive cuncta mundi mala in ejusmodi animam impetum faciant, facile perturbationū incendiū propulsabit. cū sufficienti *lectiois Scripturæ* solatiō roboretur. Nam neq; magnitudo, neq; potentia majestas, neq; amicorum præsentia, neq; aliud quidquam ex rebus humanis animam a teo tristitiā confectam solari poterit ac *Sacrarum lectio Scripturarum*. Quid ita? quod illa quidem caduca sint & interitui obnoxia; quam ob causam & obnoxium interitui est ipsorū solatium; at *lectio Scripturæ* colloquium est cum DEO. Quando igitur eum, qui tristitiā sit affectus, *consolatur DEUS*, quid ex rebus creatis ipsum in mœrorem potest conjicere? Raban. Maur. *lib. 3. de agon. Christian. p. 74.* ibi: Sanctarum *lectio scripturarum* Divina est *præcognitio* non parva *beatitudinis*. In his enim, quasi in speculo, homo seipsum considerare potest, qualis sit vel quo tendat. *Lectio assidua purificat animam*, timorem incutit *gehenna*, ad *suprema gaudia* cor instigat *legentis*. Qui vult cum DEO semper esse, frequenter debet orare & legere, nam, cū oramus, ipsi cum DEO loquimur; cū verò legimus, DEUS nobiscum loquitur. *Geminum confert domum lectio S. Scripturarum*, sive quia *intellectum mentis erudit*, sive quod à mundi vanitatibus *abstractum* hominem ad *amorem DEI* perducit. Labor *honestus* est *lectionis*, & multum ad emendationem animi perficit. Sicut ex carnalibus *escis* alitur caro, ita ex *DIVINIS eloquiis interior homo nutritur & pascitur*. Sicut Psalmista ait: quàm dulcia faucibus meis *eloquia tua DOMINE*; super mel & favum ori meo. Sed ille *beatissimus* est, qui *DIVINAS Scripturas legens*, *verba* vertit in *opera*, omnes planè *Scriptura Sanctæ* ad *animarum salutem* scriptæ sunt, — — — — & ideo necesse est, ut quicumque *lectiones sacras legere possunt*, in his *studium* impendant, ut earum *frequentem meditationem* utantur. &c. Lückeman in *Apostolischer Auffmunterung. XII.* Domin. post Trinit. p. 756. & seq. ibi: Zum andern schauen wir die Herrlichkeit Gottes in dem Spiegel des Evangelii/ also / daß wir in dasselbe Bild erkläret werden. Dann es ist ein kräftiges Bild/ und verwandelt unsere Seel und Gemüth daß wir seiner Schönheit ähnlich werden: Wie mehr wir in dem geistlichen Spiegel schauen/ und die Herrlichkeit Gottes in Christo betrachten/ das ist/ wie mehr wir mit dem Wort des Evangelii umgehen/ wie mehr der innerliche Mensch an dem Bilde Gottes wächst

set und zunimt. pag. 760. Wann du in einem Spiegel siehest / und wirst gewahr deiner schönen Gestalt / so sprich : Ach daß mich auch Gott möchte schön machen an der Seelen ; Wirst du aber gewahr einer jämmerlichen Gestalt / so sprich : ach / eine jämmerliche Gestalt ! ich armer Wurm / wer bin ich / daß die Herrlichkeit Gottes in meiner Seelen leuchten soll ? - - Bedencke hier / wie manche Predigt du habest angehört / wie mañigmal du dich gesetzt geistl. Sachen zu lesen / und hast doch nicht diß Fürnehmen gehabt / daß dadurch deine Seele sollte verkläret werden.

Add. D. Müller. in Apostolischer Schluß = Kette XII. Domin. post Trinit. p. 910. ibi: Wilt du theilhaftig werden der göttl. Natur / so steige oft zu GOTT auff den Berg / erhebe dein Gemüth zu GOTT / betrachte was göttlich ist / rede mit GOTT durch Gebäthe und laß GOTT mit dir in dem innersten Grund der Seelen reden durch Sein Wort / so wirst du endlich / wie Moses / voll göttliches Lichtes werden. Dann wer lange in der Sonnen gehet / wird endlich gelbe / und wer lang mit Balsam handelt / wird endlich wolriechend. Empfündest du aber GOTTES Liecht und Gaben in dir / so laß es dein eigen Herz nicht wissen / damit sichs nicht überhebe. Für Menschen kaufst du es zwar / wañs Noth thut / leuchten lassen / damit sie deine gute Werke sehen / und deinen Vater im Himmel preisen ; doch solt du lieber / wann du kaufst / im Verborgenen bleiben / keinen Ruhm von Menschen annehmen / sondern die Decke der selbst Verleugnung darüber breiten / und mit Paulo sagen : Nicht ich / sondern Gottes Gnade die in mir ist.

Prioribus genuina germana habet , quæ aliquot abhinc seculis scripsit Dionysius Carthus. in 2. Corinth. 3. sub fin. ibi: Contemplator Divinorum *Divinus* seu *Deiformis* (Gott = förmig / adscriptum est in meo exemplari manu vetustiori) efficitur. Et H. Savanarola *Dialog. lib. 2. fin.* ubi, quod qui legunt & diligunt *S. Scripturam*, per eam efficiuntur *Dii*; prout etiam D. Müllerus d. l. p. 913. ibi: Durch glaubiges Anschauen Christi / wie nemlich selbiges im Spiegel des Evangelii oder göttlichen Wortes helle hervorleuchtet / werden wir nach dem Ebenbild Gottes erneuert. sed Ambros. & Rabanus ad d. c. 13. assimilationem illam accipiunt demum post transactam hanc vitam ; & Bernhardus *serm. 24. de divers. p. 214. Tom. II. Verbum Dei*, inquit, & cibus noster est & gladius (ad nodos scil. plus quam

Gordios ipsius puta Satanae ceu Tartarei restionis *restibus* lethi feris *funibusque* funestissimis connexos ac perplexos *nodos*, Alexandrinò gladiò longè feliciter vel aliàs solvere aptissimus natus) & *medicina* & *confirmatio* & *requies*; *resurrectio* quoque & *consummatio* nostra. Nec mireris, quod *verbum Dei* jam nunc inveniatur *omnia in omnibus esse*, quantum ad *justificationem* spectat: liquidem & futurum est *omnia in omnibus ad glorificationem*. Unde & *ipsa caeli porta* dicitur ab alio quodam ex SS. Patribus. Id quod D. Jacobi effato in c. 1. *epist. v. 21.* ibi: in mansuetudine suscipite inlitum *verbum*, quod potest *salvare animas vestras*; omnino est consentaneum.

Anastafius Sinaita de S. Synax. &c. apud Canis. Tom. 3. *antiquar. lection.* Assiduitas orationis, ait, & *divinarum literarum lectio* mater est *omnium virtutum* - - Fieri non potest, nisi quis *sedulam multamq;* operam orationi *sacraeque Scripturae lectioni* impendat, ut aut *postulata a DEO impetret* aut *DEUM* verè recognoscat. Imò non *mater tantum virtutum*; sed & *ipsa suprema virtus*, nimirum *fides est verbum DEI*; docente Ambrosio, in *Lucam cap. 5.* ibi: *Lucerna enim fides est*, juxta quod scriptum est; *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine*, *Verbum enim Dei fides nostra*.

Postremò *Sacramentum* quoq; est *S. Scriptura*, & quidem *ex tribus* illis *unum*, quib⁹ nihil majus in *mysterio Ecclesiae suae Christus reliquit*, quælia sc. cum *S. Scripturis* *Baptismum* & *Eucharistiam* laudat asseritque S. Palschas. Radbeit, de corp. & Sang. Domini c. 1. p. 1557. edit. Paris. de A. 1623. ubi addit, in tribus his *Sacramentis Spiritum S.* qui *pignus totius Ecclesiae est*, *interius mystica salutis nostrae ad immortalitatem operari*. Sed in his, pergit, nihil incredulis mirabile: *credentibus verò nihil melius, nihil mirabilius*, nihilque locupletius in hoc seculo præbetur &c. add. c. 3. Est autem & *Sacramentum* in *Scripturis divinis*, ubicunque facer *Spiritus* in eisdem *interius aliquid efficaciter loquendò operatur*. Item: Operatur autem nobis in *his omnibus sacramentis* *Spiritus divinus*. Siquidem in *Scripturis sanctis* corda nostra illustrat; quia neq; qui plantat, neq; qui rigat est aliquid, sed, qui incrementum dat, *Deus*.

Merentur & legi, quæ de operatione *S. Spiritus* in reliquis duobus *Sacramentis*, *Baptismo* & *Eucharistia* piè disserit laudat⁹ Palschasi⁹ d. l.

Omnia quasi complecti voluisse videtur Hector Pintus,
Mo-

Monachus Dominicanus, *Commentar. in Esai. 8. v. 20. ibi:* (ex interpretatione D. Joh. Georg. Dorſchei in *prafar. ad Murschel. auro-ram vite aeterna Sc.*) Du siehest allhier / daß man in Trübsal und Nöhten zur **H. Schrift** Zuflucht nehmen müsse / und daß man in viel und grausames Elend gerathe / wann man solche verachtet ; so laffet uns nun zur heiligen Schrift fliehen / da finden wir die heilige Lehr / die die Tugenden erwecket / die Laster vertreibet / die Seelen heilet und zu ihren vorigen Würden wieder bringet / dieselbe ist der volle überflüssige Brunn / trincken wir darauß / so werden wir den inniglichen Seelen-Durst leschen / und die Angst-Hitze derselben vertreiben ; die **H. Schrift** ist die Flamme / welche Moses gesehen über sich steigen / und der feurige Busch / der nicht verbrennet / da Gott unsere Seelen entzündet und mit dem Verlangen der ewigen Seeligkeit brünstig macht : Sie ist die Leiter die Jacob gesehen : Sie ist das Kornhaus Josephs / welches er in dieser Welt Aegypten auffgericht / dahin wir von allen Orten lauffen sollen / das mit wir den Hunger vertreiben : Sie ist das Himmel-Brod / klein / aber weiß und süß / erquicket alle die / so zu dem rechten gelobten Vaterland reisen : Sie ist der feste und wohlgebaute Thurn Davids / davon im Hohensied Cap. 14. v. 4. der mit Brust-Wehr gebauet / daran tausend Schilde hangen / und allerley Waffen der Stareken : Sie ist ein Spiegel der Seelen : Sie ist ein Schatz der Weißheit : Sie ist / welche des Lebens Ruhe giebet / welche ist eine Leuchte auff unsern Füßen / Sie ist / krafft welcher wir wider den Teuffel / Welt und unser Gleich streiten sollen.

Ejusdem saporis, nec aliàs vulgata, reperies, apud Joh. Dionys. Jerſin, Episcopum Ripens. c. 6. Des Wegweisers zum Himmel / p. 235. *Esseqq. ubi præterea omnes & singulas hæcenus allatas verbi divini mirificas & incomparabiles virtutes pluribus edisserit, sed quoque accuratè pleneque interpretatur & salutaribus monitis subinde illafrat. Nec non ap. D. Dorſcheum in Relig. Scrupel ibi:* Und wie der / so in einem schönen Garten zwischen grünenden und blühenden Bäumen und andern schönen Baumsrüchten spazieret / nothwendig von Farb und Geruch eine Ergeslichkeit empfindet ; und gleich wie der / so in der Sonnen gehet / nothwendig auch warm und roht wird / also geschiehet es unvermeidlich / daß der / so fleißig und andächtig die heilige Schrift liesset / höret / beher-

herziget und betrachtet / an seinem Gemüht / Sinnen/Rahtschlä-
gen/Wünschen und Sitten / eine Göttliche Aender- und gleichsam
Färbung empfinde/und mit herzhlichen Bewegungen entzündet wer-
de; Quæ verba nuper quoq; adduxit Dn. Faust in program. funebri
b. defunct. D. Rebhani.

Concludimus & nos tandem, cuncta complexi versibus memoriâ
dignissimis in fronte N. T. codicis vetustiss. & quidem ad Carolum
M. ni fallor, aut *Calvum* potiùs, scriptis & relatis à Baluz. *part.*
tom. 2. Capitular. Fr p. 1571.

Exulta, latere satis, Rex inclite *David*;
Egregii voti compos ubique Tui.
Carle decus regni, fax Cosmi, gloria Cleri,
Ecclesiæ fautor militiæque decor

Hoc *Evangelium* sanat, blanditur, honorat.

Castigat, reficit, munit, honestat, alit

Hic modus effandi, hîc virtus, hîc actio munda

Hîc cibus, hîc potus, hîc benedicta salus.

Hîc vita caritas, via, spes, verumque fidesque

Seu bona cuncta simul consociata vigent.

His assuesce diu, hæc meditare, hæc dilige, sive

In sermone opere hac habitare (h. e. crebrò seu frequenter
haberi) *stude!*

Ex adverso autem eadem *S. Scriptura* eiusque *lectio* vitiosis, malis,
impiis, pseudo Christianis & fillis tenebrarum molesta est & exo-
ta, imò odor mortis ad mortem. Hinc autor d. tr. **Von Mit-
teln zu Befebrung der Keger ic. Im Anhang p. 542. & seqq.**
man urtheilet so gar unterschiedlich von der *S. Schrifte* / daß der-
gleichen sonst in keiner Sache geschiehet. Die Böse und Weltge-
sinnete hassen sie und fürchten sich sie zu lesen / und können doch
keine Ursach geben / warum sie ihnen so zu wider ist : Die rechte
Christen verehren sie / lesen sie mit Verwunderung / und je mehr
sie lesen / je mehr Licht gibt sie ihnen / und finden alle Tage mehr
Wunder darinnen : die sehen also das Licht in dem Liecht. Wo-
her mag nun solcher Unterschied kommen ? Unser Heyland saget /
die

Die einen seyen Kinder der Finsternuß / und weil ihre Wercke böse sind/so hassen sie das Licht ; und ich habß die Zeit meines Lebens wol tausendmal in acht genommen / daß/je lasterhafter einer ist / je mehr ist ihm die Schriffte zu wider und fromme Leute werden mir bekennen/das/so oft sie versucht werden Böses zu thun / sie auch bey sich selbst spüren/das ihnen die Schriffte/ eben wie das Gebet / anfängt zu wieder zu seyn. Und eben das ist / was die heilige Schriffte von sich selbst sagt : nemlich/das sie bis in die innerste Seele und Geist / bis in Marck und Bein hinein dringe / und der Sinnen und Gedancken des Herzens Richter seye. Das ist so viel / daß der/so die Schriffte gemacht hat/eben derjenige seye / der unser Gewissen gemacht und geschaffen habe : Und wie daß ? nemlich/wie unser Heyland saget : Er wolle nicht / daß man ihm auff sein eigen Zeugniß allein glauben solle ; dann die Schriffte weiß wol/das ihr unser Herz Zeugniß gibet/und/weil es wieder unser Herz selbstem gehet/so brauchet es weiter nichts ; anderswo sagt sie/sie seye ein Geruch des Lebens zum Leben / und ein Geruch des Todes zum Tode ; Und das wil ich mit meinem Blut unterzeichnen / daß es bey mir eintreffe. &c.

So vermeinet auch der hohe Herr Autor Sinceri Discreti Catholici cap. 3. sect. 2. n. 3. daß man / auff Römischer Catholischer Seiten/vielleicht besser gethan hätte/ jedermänniglichen auch eher in der gemeinen Land Sprache die Lesung der h. Schriffte zu recommendiren und familiar zu machen/als nicht per indirectum sie davon abzuhalten &c.

Ad §. I.

Vix tantillum temporis &c.

I Mò de seculi sui non Politicis, sed ipsis Theologis & Clericis scribit Erasmus in Encom. Mor. p. 200.

Esse inter eos, quibus ne tantillum quidem otii supersit, ut Evangelium aut Paulinas Epistolas vel semel liceat evolvere ; &c. Nec mirum, cum de ipsis monachis seu religiosiis (quos Salvianus suo tempore solos agnoscebat & praedicabat Sanctos lib. 8. de gubern. Dei p. 189. add. lib. 3. p. 62. lib. 5. p. 114. ibi: titulo sibi met sanctitatis inscripto. ad

ad Ann. 1244. & 1265. conqueratur Trithemius, ipse Monachus, imò & Abbas, *monasticum ordinem per totum orbem Christianum à primæva institutionis fervore nimium* (nam ab A. 1100. jam tepiscere in Monachis cœpisse studium SS. Literarum) repuisse. Imò quòd omnes penè *Claustales ignavia mentis cum luxu voluptatis deturpaverit, moresque eorum deformati & pessimi fuerint*; proindeque *periculosum esse Monachum, Abbatem verò, longè periculosissimum.* &c.

Item, in vita Hrabani Mauri, Archi-Episcopi Mogunt. lib. 3. ad hanc rem propiùs, ibi: Eò tempore (scil. seculi IIX. & præcedd. quò fervor *incredibilis fuit Monachorum in studium S. Scripturarum*; qui per S. Rabanum Fuldæ cœpit, & brevi per omnia penè cœnobìa Germaniæ & Galliæ convaluit & ad multos annos in cœnobiiis mirabiliter duravit. d. lib. 1. p. 14.) proverbium illud verum exitit, quò dicebatur: *Scientia Scripturarum in cucullis latitat monachorum.* — Nostri verò monachis voluptates carnis & otia lectioni scripturarum præferentibus, &c. postquam nempe *divitia religionem extinxerunt & luxus cum ambitione pessima, studium eliminavit Scripturarum.* d. lib. 1. ubi vid.

Quid ergò *Laicis fiet* & maximè aulicis Ministris, Officialibus aliisque secularium sub mole negotiorum propè deficientibus? His eà re ad salutem sufficere putavit laudatus Rabanus Mog. Lib. 2. de Instit. Cler. c. 56. fin. Si illi (qui se. præ occupatione seculi, *Scripturas* legere non possunt) *Symbolum Apostol. corde retineant*, utpote *de rotis Scripturis* breviter collectis ab Apostolis &c. Post quod & alia ignorantia privilegia sibi concessa, *Laici* (ut de Clericis taceamus) tam gnaviter facti sunt ignorantes, ut tandem, & quasi sub ipsam Lutheri fatalem novationem, vix sciverint cruce se signare, & male; pauci, minùs orare, modicum confiteri, & tardè & male; pejus Missam audire & communicare; pessimè *sermone DEI* audire; Pauci sciverunt *articulos fidei* & male; pejus præcepta legis, & pessimè *observare* &c. quæ verba sunt Autoris tract. super Method. c. 3. rubr. quomodo sacrificia &c. in fin.

Ad

Ad eundem §. I.

Quod lectioni capitis Biblici inserviat &c.

Cum tamen *impium* sit, si non *legimus* nos, quod *scriptum* est *propter nos*; ait B. Augustinus *lib. 6. contra Faustum*.

Unde Chrysostomus *homil. 17. in Epist. ad Hebr. ignorantiam S. Scripturae*, utpote à se non *lecta*, pratextentes ita redarguit: *At dices; non legi. Hoc non excusatio, sed accusatio* est. Et *homil. 3. de Lazaro &c.* ibi: *dicis, non est meum legere scripturas, sed eorum, qui mundo valedixerunt, - - Monachorum, &c. Imò tuum magis, quam illorum; - - Neque enim illi perinde scripturarum* egent praesidiò atque nos, *in mediis negotiorum undis jactati &c. qui semper opus habemus Scripturarum solatio.*

Theophylact. *ad Ephes. 6. 6. vers. 4.*

Nec dixeris, *Monachorum esse sacris literis* intendere animum; quin potius *Christiani cujusvis hominis* id sanè officium est. & ejus praecipuè, qui in mundo versatur, *jung. sup. p. 9. 11. seq. B. Gregorius M. lib. 2. Epist. 62. cap. 101. ad Domitianum Metropolit. valde gaudeo, inquit, quod dulcissima beatitudo vestra etiam can-* *sis secularibus occupata, ad intellectum sacri elogii vigilanter ingenium reducit.* Sic quippe necesse est, ut si illa omnimodo caveri non possint, *ista non omnimodo postponentur.*

Et *lib. 4. Epist. 40. aliàs cap. 84. ad Theodorum Medicum.* Sed quia ille plus diligit, qui plus praesumit, erga sanctissimam mentem gloriosissimi filii mei Theodori habeo aliquam querelam, quia donum ingenii, rerum, donum misericordiae atq; charitatis à *sancta Trinitate* percepit, sed tamen *secularibus indefinenter* causis *adstringitur*, assiduè processionibus occupatur & quotidie legere negligit *verba Redemptoris sui.* Quid est autem *scriptura sacra, nisi quaedam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam* & certè, sicubi esset gloria vestra alibi constituta & *scripta terreni jam Imperatoris* accipe-

D

ret

ret, non cessaret, non quiesceret, somnium oculis non daret, nisi prius, quæ sibi Imperator terrenus scripsisset, agnovisset; *Imperator cæli*, Dominus hominum & Angelorum, pro vita tua tibi suas **Epi- stolas** *transmisit*, & tamen, *gloriose fili*, easdem *epistolas* ardentem *le- gere* negligis.

Sumit fortasse Gregorius M. comparationem illam *Epistola* (cujus etiam appellatio aliò nec, prorsus alienò tamen sensu hominibus ipsis, Christianis sc. *DEI* illam *Epistolam* animis suis *in scriptam* tenentibus seu gerentibus, tribuitur 2. *Cor.* 3. v. 2.) & *Scriptura Divina*, ex Chrysoft. *hom. 3. in Epist. ad Thessal.* ibi: *è cælo venientes quotidie leguntur epistolæ.* Dic autem quæso, Si quisquam, dum omnes adsumus, ingressus esset, Zonam habens auream, erectâque cervice, superbèque incedens & se offerens, diceret: se esse missum à *Rege terreno* & ad totam civitatem afferre *epistolam de rebus necessariis*: annon omnes converteremini? annon, etiam non jubente Diaconò, magnum adhiberetis silentium? ego sane arbitror. Nam hîc audivi, legi *epistolas Regis*. Deinde, Si quispiam veniat à *Rege*, omnes acceditis. A *DEO* autem venit & *e cælis* loquitur *Propheta*, & nemo est, qui attendat. Annon creditis, quæ dicuntur? sunt à *DEO*! & ipsæ *Epistola* à *DEO* missæ sunt.

S. Augustin. *Serm.* 56. *ad frat. in Eremo*: Diligenter attendite! *Scriptura Divina* quasi *literæ de patria nostra nobis transmissæ* sunt. *Patria enim nostra paradysus est.*

Et B. Macar. *homil.* 39. ibi: Quemadmodum *Rex*, qui scribit *literas* ad eos, quibus vult *codicillos* & *peculiaria munera largiri*, notum facit omnibus, nempe: *Contendite confestim ad me venire, ut accipiatis à me munera regia*; qui nisi venerint & acceperint, nihil ipsis proderit, quod has *legerint*; quin potius mortis supplicio fiunt obnoxii; quod renuerint venire & è manu *Regis* honorarium consequi: Sic quoque *Divinas Scripturas* velut *epistolas*, *misit Rex DEUS* *hominibus*, iis significans, ut invocantes *DEUM* & credentes petant & consequantur *donum cæleste ex hypostasi Divinitatis ejus*. *Scriptum enim est*: quòd *fiamus divinæ consortes naturæ.*

Egre-

Egregiè quoque huc faciunt, *quæ* habet Venerabilis Beda, ratione non multum dissimili **Scripturam** dicens esse **DEI promissoris** seu *debitoris* quoddam *Chirographum*, quod proinde *omnibus illis*, qui cum debitorum, tum pignore, sc. *Spiritus Sancti*, frui desiderant, *legendum & tenendum etiam atque etiam inculcat*, ad *Hebr. cap. 10. in tom. 6. oper. p. 804. & seq.* his verbis: *Fidelis Dominus in verbis suis*, quid enim promisit & non dedit? *Fidelis Dominus in verbis suis!* Adhuc quædam promisit & non dedit? Sed credatur illi, ex his quæ dedit. *Fidelis Dominus in verbis suis.* Possemus illi credere tantummodo dicenti: *Noluit sibi credi dicenti*: sed voluit teneri *scripturam* suam quomodo si diceres alicui homini cum aliquid promitteres: non mihi credis? *Ecce scribo tibi.* Etenim quia generatio vadit, & generatio venit, & sic transcurrunt ista secula credentibus (*lege forte cedentibus*) succedentibusque mortalibus, *Scriptura DEI* manere debuit, & quoddam *Chirographum DEI*, quod **OMNES** transeuntes *legerent*: ut viam *promissionis* ejus *tenerent* &c.

Lucinianus, Episcopus Carthag. Spart. *in lit. ad Vincentium, E-bolitana insula Episcopum, apud Julianum, Archipresbyr. S. Juste, inter epistolas post Chron. Luitprand. p. 530. ibi*: credas, omnem *Scripturam* Divinam *epistolam* aut *epistolas esse cælestes* & ad nos *de cælo esse transmissas*, &c. addens, post illas *epistolas*, (puta *S. Scripturis contentas*) nunc nobis non mitti *novas seu alias epistolas à Christo*; sed sufficere, quod is locutus est in *Prophetis* & per se ipsum & per suos *Apostolos*: quamvis & his non *litteras* mittebat *de cælo*, sed *Spiritu Sancto* eorum corda replebat &c. *qui scilicet fuit scriba*; *Prophetæ & Apostoli autem ejus clamant*, quibus *Spiritus S. scribenda dictavit*.

Cyprian. *serm. de Eleemos.*

ut tamen, qui scribenda dictavit, ipse scripsisse videatur.

Gregor. M. *in Job. cap. 1.*

nempe, ut dicitur *verè epistola Principis*, quæ à *Principe dictatur*; etiamsi is, qui eam scripsit, antea sciebat, quæ scripturus erat: ita dicitur & est *immediatum Dei verbum*, quod *scriptum* est ab *Evangelistis*, **DEO** inspirante & dirigente; licet scripserint ea, quæ viderant vel audierant.

Cardin. Bellarmin. *l. 2. de Concil. c. 12. §. Dicuntur.* add. *Cofter. c. 1. Enchir. p. 42. ibi*:

D 2

Spiri-

Spiritus S. scripturam Evangelicam dictavit; non autem scripsit suis, sed amanuensium suorum, Evangelistarum & Apostolorum, manibus.

Sed in viam redeundo, superioribus jungimus verba quædam Prologi in vet. Bibl. Germ. Imp. Wenceslai apud Lambec. *lib. 2. de Biblioth. Cesar. cap. 8. p. 750. ibi:*

Allen Gottes Kinden/
 Die sich in treuen lassent finden
 Und in gleicher fasse
 Bauen des Himmels Straffe/
 Die Gott von Herzen und von Sinnen
 Und die H. Schrifft minnen
 Und damit bekümmert wesen
 Daß sie gerne hörent lesen
 Oder selber lesen/den wil ich
 GJE vorlegen fründelich
 Der besten abentheuer Wort
 Die mein Ohren je gehört.
 Ein Buch/das heisset *BIBLIA*,
 Die wil ich aufrichten sa
 Und mit gleichen schlechten Dingen
 In Teutsche Zunge und Sprache bringen.

Et porro: Wer nur dieser Schrifte Wort
 Wil lesen und ihr süzen Wort/
 Der scholl nun dancken den Brumen/
 Von dem dieß Gestüß ist kumen/
 Dem hochgebohrnen Rünig Wenzlau veint
 Und der Durchleuchtigsten Rüniginnen sein /
 Den dieß durch Gotis Wirdikeit/
 Frumet aller Christenheit.
 Gott gebe in darumb zu Lohne
 Des edeln Himmelreiches Erone!

Pro corollario sequentia sint verba d. Autoris (cum grano tamen salis accipienda) in tract. **Von Mitteln zu Bekehrung** der

der Ketzer in *append.* p. 549. meiner Meynung nach/ ist dieses das erschrecklichste Zeichen des Zorns Gottes über ein Volck/ wafi ihm verboten wird/ das herrliche Buch der H. Schrift zu lesen. *add.* p. 529. *ibi.* Alles Unheil kömt daher/ das man die H. Schrift nicht weiß ic. p. 490. *ibi.* man könne fast nicht auf sagen / was Uebels die Unwissenheit der Heil. Schrift unter den Leuten stiftet. &c.

Ad eundem S. I.

Neque enim DEO vivunt, neque animæ suæ, sed *negotiis secularibus, occupationibus mundanis, rebus transitoriis &c.*

B Hermas, discipulus S. Pauli, *lib. 3. Pastoris similitud. 9. p. 829. edit. Barth.* De tertio verò monte, qui spinas & tribulos habebat, tales sunt qui crediderunt; divites quidam, quidam plurimis obstricti negotiis *spinae sunt*, qui multis obligati sunt negotiis variisque rebus: hi non adjungunt se servis DEI, sed aberrant, ab his negotiis revocati, à quibus suffocantur.

Idem similitud. 8. p. 744.

Qui verò in virgis suis dimidium aridum habebant & dimidium viride; hi sunt *negotiationibus involuti*, neque applicati sanctis: ideoq; etiam dimidium eorum vivit, dimidium verò mortuum est.

B. Hilarius enarrat. in *Ps. 1. p. 445. edit. Basil. de An. 1525.* Sunt aliqui inter impios piosque, qui *medii*, (Patres Synodi Nicenæ II. An. 788, habitæ appellassent *semi-probos quadantenus & falso-veros.*) sunt, ex utroque admixti, neutri tamen propriè, quia id ipsum constiterint ex utroque. Neque *fidei* admiscendi, quia sit illis aliquid infidelitatis infertū; nec *infidelitati* deputandi, quia aliquid & habent *fidei*. Plures namque Dei metus in Ecclesia continet, sed eosdem tamen, ad *secularia vitia, seculi blandimenta* sollicitant. Orant, quia timent; peccant, quia volunt; Christianos se nuncupant, quia bona spes est æternitatis; gentilia agunt, quia blanda præsentia sunt; impii non manent, quia his DEI nomen in honore est; pii non sunt, quia, *quæ pietati sunt aliena, sectantur.* Et necesse est, ea magis dili-

D 3

gant,

gant, per quæ id, quod se nuncupant, esse non possunt; secundum nuncupationis voluntatem operum voluntate potiore.

Gillebert. Abbas *serm. 45. in Cant. 6. ad verba; quasi vi & non inveni, &c. p. 81.*

Quid *compedita curis* quæris dilectum? quid istas tecum volvis molestias? si non penitus deponis officium, cur non *solicitudines* ad horam saltem seponis? Non detrahimus studiis, sed *instantia* volumus detrahas. Noli nimietatem quæstus necessitatis verbò prætexere. Quid bonum in te ingenium finis *terrenis* obrui? Quid illos æmularis, qui, in *operibus* positi, *jumentis* comparantur? *terrenis* inhiant, *terrena* mandunt, studiò ruminant, vorant affectu; ponuntur in sublimi, sed *volutantur* in limo? Noli æmulari in istis vehementibus, nec zelaveris hanc facientes iniquitatem. Annon iniquitas & inæqualitas multa, ad *transitoria* intentum impendere animum, ad æterna remissum? quid, quòd non semper intendunt *negotiis*? quid, quod quidam, sub obtentu *providentia* aut *necessitatis*, & ab opere manuum & à meditatione ac studio scrutandæ veritatis excusant se; plus dant *negotiationi*, quàm quieti, plus scurrilitati verborum, quàm *Sæva Scriptura* collationi. &c.

Ad s. II.

Exhortor autem vos &c. à *negotiis secularibus ad meditationes sacras* &c. ad *lectiones S. literarum.*

S. Augustinus in libro de opere Monach. cap. 29. tom. 3. oper. Dominum JESUM (in cuius nomine securus hæc dico) testem invoco super animum meum, quoniam, quantum ad meum quidem attinet commodum, multò mallem, per singulos dies, *certis horis, aliquid manibus operari, & cæteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliud quidquid de Divinis literis agendum; quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis secularibus, vel judicandò ditimendis, vel inserviendò præcidendis.*

Quæ S. Augustini verba suis ad 1. Corinth. 6. Commentariis inseruit quoque venerabilis Beda Oper. tom. 5. p. 306.

Gregorius M. *suprà alleg. Epist. 54.* Stude ergò, quæso, & *quotidie Creatoris tui verba* meditare; Disce cor DEI in

in verbo DEI, ut ardentius ad aeterna suspires; ut mens vestra ad caelestia regna majoribus desideriis accendatur. Tantò enim tunc major erit ei requies, quantò modò ab amore Conditoris sui requies nulla fuerit. Sed ad hac agenda infundat vobis omnipotens DEUS consolatorem Spiritum! ipse mentem vestram suâ præsentiâ impleat & implendò levet!

Vener. Beda in *Cantic. Cant. c. 5. in fin.*

Jugi Divinorum eloquiorum meditatione opus habemus, ut vel facta sanctorum vel dicta legentes, quò nos genere apertæ impugnationis antiquus hostis, quibus fraudum machinis debellare ac supplantare conetur, sollicitâ mente perscrutemur. in *tom. 4. p. 785.*

Ipse Imperator Justinianus in Nov. 133. c. 2. ibi:

Unicuique animum corrigere atque rigare Sacris Scripturis licet, quas si frequenter (adde & eâ intentione ac fine, quâ debent; vid. Dionys. Carthus. in *Joh. 5. v. 39. pag. 309. lat. 2.*) legent, nunquam decipientur, nec ad humanas descendant sollicitudines &c.

Quinimò potiùs, quò Verbum DEI legendo, audiendo & aliàs, Divinorum contemplationi magis insistent, eò majori lumine caelestis gratiæ implentur piæ mentes, & quasi transformantur ad Divinæ naturæ modum & assimilationem.

II. Corinth. 3. v. 18. ibique Dionys. Carthus. in *enarrat. & D. Lütkemann in homil. Epistol. Domin. XII. post Trinit. p. 756. seq. & p. 761. ibi:*

Je mehr wir mit dem Wort des Evangelii umgehen / je mehr der innerliche Mensch am Bilde Gottes wächst oder zunimmt / und in die Klarheit Gottes verkläret wird.

Add. I. Pet. 1. v. 8. seq. II. Timosh. 3. v. 17.

Nec ratio est in obscuro, quia scilicet verbum Divinum, ejusque predicatio, auditio & lectio devota, operatur in nobis fidem & alia Spiritus S. dona, ad purificandas & sanctificandas h. e. regenerandas pristinaeque imagini Dei conformandas animas nostras.

Rom. 10. v. 17. Act. 15. v. 19. & c. 26. v. 18. Galat. 3. v. 2. Joh. 17. v. 17. I. Pet. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18.

(Unicuiq; animum corrigere S. Scripturis licet &c. antea ex Nov. 133. diximus; quò spectat laud. Dionysii observatio ad *Math. 4. pag 13. lat. 2.*

Ten

Tentationibus peccatorum nos meli⁹ obviare non posse, quam S. Scriptur am cuiusvis peccato objiciendo; ut si de elatione tentemur, cogitemus, quod scriptum est: Odibilis coram Deo & hominibus est superbia. Si de invidia, cogitemus illud B. Johannis: omnis, qui odit fratrem suum homicida est, &c. Et Georgius Kaysersberger in der Predigt am Montag nach Palmtag, pag. 63. ibi: Das Wort Gottes must du hören und lesen / das machet dir die böse Gedanken und die wüste schampere Worte vertreiben &c. Script. Ao. 1505.)

S. Pater Ephræm, Syrus, *serm. ad pietatem* & in tom. 1. oper. p. 78.

Nam si quis operibus bonis det operam, seque in rebus scripturarum occupet, omnes sermones sive scripturæ, sive ordines ipsorum externorum & à lege Evangelica alienorum Philosophorum libri, & de hisce clamantes, hinc collaudantes & de hoc gloriantur, omnesque linguæ de hoc perhibent testimonium, eum, qui in divinis scripturæ rebus maximam vitam traducit, celebrantes.

D. Cardinal. Bona *supra alleg. tr. de Princip. vite Christ. §. XVI.*

Cùm rationi consonum sit, idq; omnes fateantur, futura presentibus, *Divina terrenis*, perpetua brevibus anteposenda esse, satis intellectu difficile est, cur plerique mortalium, qui corde hoc credunt & ore prædicant, factis tamen negent; in artibus quippe & negotiis carnalis vita occupati, augere redditus, gros colere, pecuniam undecunq; congregare, dignitates consequi totis viribus student; in reliquis sic ferè se habent, ac si sensu & intelligentia carerent. Si de DEO, de vita eterna, de Christiana perfectione sermo habeatur, vel, quæ dicuntur, non percipiunt, vel statim obliviscuntur: quia res caducæ & temporales, quæ sensibus objectæ sunt, mentes eorum magis percellunt. Et licet interdum, quotidianâ experientia urgente, videant ac probent, humana omnia fugacia esse & tenui filô pedentia, protinus tamen sensibus cedunt, ad ea recedentes, quibus dudum assueti sunt.

Cum rationi consonum sit; &c. Laudatissimus hic ait Cardinalis: quò eodem argumenti genere usus Joh. Fr. Picus Mirandul. in sup. *land. tract. de stud. Philos. lib. 2. c. 1. sub. fin. & c. 2.* suò pte, inquit, ingenio & absq; aliis adminiculis hæc veritas sese exerit in lucem, adeo ut plures rationes, ad id monstrandum se offerentes, adducere nihil attingat; quod nempe ad bene beatè que videndum nihil magis conducat, quàm frequens Sacra Scripturæ lectio.

add. Trithem. *Lib. 1. de vita Rabani, p. 11.*

. ubi :

ubi, quod *bona hominis vita*, sine scientia spirituali *Divinarum scripturarum*, non sufficiat ad institutionem subditorum:) Hæc autem eò frequentior est, quòd amor *DEI* sincerior & ferventior.

Trithem. d. lib. 1. p. 13. add. p. præced. & l. 2. p. 17.

ubi proinde *DEUM Deiq. amorem*, (nunquam scilicet otiosum aut operari renuentem, Idem d. lib. 2. p. 15.) ac *S. Scripturæ lectionem*, tanquam inseparabiliter connexa, jungit consideratque; de Rabano suo prædicans, quòd in hoc mundo nihil quæsi verit, cupiverit & optaverit nisi *DEUM solum & scientiam Scripturarum*. &c.

Hieron. Savanarola *Dialog. de veritate fidei lib. 2. in fin. ibi*:

hoc est magnum argumentum, quòd *S. Scriptura* non sint nisi à *DEO*, quia legentem eas & earum dilectorem & studiosum vehementissimè inflammant amore divino & ad cœlestia rapiunt, ita, ut per eas homines efficiantur quasi *Dii*, terrena tanquam stercore relinquentes, & ad *Dei speciem* anhelantes, nihilque in hoc mundo appetentes & nihil pertimescentes, unanimiter in quodam rerum vertice stantes. p. 180. sq.

Ipsis imò ex Gentilibus nonnulli idem vel simile quid, licet de resurrectione ac vita æterna addubitarent, & viderunt & inculcârunt.

Marc. Antoninus Philosoph. *Imp. lib. 12. de vita sua §. 27. 36. &c.*
ibi:

Apud te crebro recolas, - - quàm vile sit omne, in quod studium tantopere impenditur, quantòque sit *Philosophia magis consentaneum*, in oblata sibi materia *justum, temperantem, DEO obsequentem se simpliciter præstare*.

Item: vide, quomodo *se se utatur mens tua*, in hoc enim sunt *OMNIA*: reliqua, sive arbitrii tui fiat, sive non sint, *cædavera sunt & funans &c.*

Ad dict. §. II.

*A lectionibus chartarum, ad lectiones sacrarum
literarum &c.*

Quomodo autem hæ lectiones instituenda & peragenda, discamus à *S. Bernhardo*, vel si quis alius autor *libri de vita solitar*. si non stylo, saltem, iudice *Cardin. Bellarminò, Bernardi spirita*
E scri-

scripti, c. 10. Quò spiritu ait, scriptura facta sunt, eò legi desiderant; ipso etiam intelligenda sunt.

Nunquam ingredieris in sensum Pauli, donec, usu bonæ intentionis in *lectione* ejus & studio assiduae *meditationis*, spiritum ejus imbiberis. Nunquam intelliges Davidem, donec ipsa experientia ipsos Psalmorum affectus indueris, sicque de reliquis. Et in omni *Scriptura* tantum distat *studium* à *lectione*, quantum amicitia ab hospitio, socialis affectio à fortuita salutatione. Sed & de quotidiana *lectione* aliquid quotidie in ventrem *memoria* dimittendum est, quod fidelius digeratur, & sursum revocatum, crebrius ruminetur, quod proposito conveniat, quod intentioni proficiat, quod deliniat animum, ut *aliena cogitare non libeat*. Hauriendus est sæpe de *lectionis serie affectus* & *formanda oratio*, quæ *lectionem interrumpat*, & non tam impediatur interruptio, quam puriorem continuo animum ad *intelligentiam lectionis* restituat. *Intentioni servit lectio*. Si verè in *lectione DEUM* querit qui legit omnia, quæ legit cooperantur ei in bonum, & captivat sensum *legentis*, & in servitutem redigit omnem *lectionis intellectum* in obsequium Christi; si in aliud declinat sensus *legentis*, omnia trahit post semetipsum, nihilque tam sanctum, tam pium invenit in *scripturis*, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per pravam intellectum, non applicet vel malitiæ vel vanitati: in omnibus enim scripturis legendis initium debet esse timor Domini, ut in eo primo solideretur intentio *legentis*, & ex eo ordinetur & exurgat totius *lectionis intellectus* & sensus &c. add. sup. p. 19.

Tali fini animoq; ipse S. Bernardus *Canonicas scripturas simpliciter & seriatim* libentius ac sapius legit; nec ullis magis, quam ipsarum verbis eas intelligere se dixit; & quicquid in eis *Divina* sibi elucebat *veritatis* aut *virtutis*, in *prima* sibi *originis suæ fonte* magis, quam in *decurentibus expositionum rivis*, sapere testatus est: adeo ut neque hodie (quæ omnia Gaufridi, post Claravall. itidem Abbatis, verba sunt in *lib. 1. de vita Bernardi c. 4.*) quicquid in *scripturis* valet, quicquid in eis *spiritualiter sentit, maxime in scriptis & agris meditando & orando se accepisse confessus*, & in hoc nul-

los alios *magistros*, quàm *quercus* & *FAGOS* (*faunos* est in indice edit. Colonienf. de ann 1641.) se habuisse, jocò illò suò gratosò dicere solitus sit. Indeque esse addit, quòd plenus *spiritu*, quo *omnis S. Scriptura* *divinitus est inspirata*, *confidenter* & *utiliter eà usq; hodie*, (ut *Apostolus* dicit *2. Tim. 3.*) utatur ad docendum, ad arguendum, &c. p. 8. *introd. in oper. S. Bernhardi.* &c.

add. *Paulus Emil. in reb. gest. Franc. Ludov. VII. p. 157.*

ubi de *miris* illis *S. Bernhardi Magistris* jam dicta confirmat his verbis: *Bernhardus quercuum* (*ut prædicabatur*) *secessuumque discipulus*, & nullò præterea *Præceptore doctissimus*, è solitudine in *celebritatem*, ex *umbrâ in solem*, *sanctitatem eruditionemque* importarat.

Timorem & amorem DEI cum primis *sacra lectioni* afferendum, inq; *ea DEUM unice querendum* esse, quod antea dictum ulterius confirmatur sequentibus:

Qui *S. Scripturam legunt* aut *scrutantur*, ut malint esse docti, quàm *justi*, & aliud *querunt*, quàm *DEUM*, non ex toto corde *querunt eum*.

Befold. *in axiomat. Theol. Polit.*

Reginaldus Polus, non posse *epistolas Pauli* felicius *legi* & melius *intelligi*, censuit, quàm si quis id agat, ut *posteriorem earum Epistolarum partem*, quæ de *Christianis moribus* fere *semper* agit, primùm *legat, intelligat, vitæque ac factis exprimat*. Deinde ad *priorem*, in qua de *Decretis seu dogmatibus* subtilius ac acutiùs disputatur, accedat.

Dudith. *in vita d. Poli. p. 46.*

Ad *DEI verbum*, nisi *purgatus*, nemo accedat: ne illud, ex *consuetudine tantum & sine gustu spirituali lectum*, *viam veritatis S. Scripturæ* a *descriptam* magis *obstruat*, *intellectum nostrum obnubilet*, &c.

Sayanarol. *in pr. expos. orat. Domin. & in epist. ante lib. de simplic. Christ. add. lib. I. c. 11. p. 69.*

Pleniùs *d. lib. 5. de simplic. vit. Christ. c. 15. p. 170. ibi:*

Christianus ergò, qui *lumen supernaturale habet*, si *purgatus mente*, cum omni *humilitate, scripturâs Apostolorum & Prophetarum* *legerit & legendo meditatus fuerit & meditandò pro earum intelligentia DEUM oraverit*, & non *currendo*, sed *immorando* in *diversis locis, contemplatus fuerit*, mitò modò ad *supernaturalia elevabitur*, & *inveniet*

niet delectationes aternas, quæ superabunt omnes hujus seculi voluptates, &c.

Ad §. III.

Si qui sunt, ait Chrysoſtomus, qui *negotia*, occupationes & publicarum privatarumque rerum curas *causantur*, primùm in hoc non parum errant; &c.

add. *ſup.* p. 25. *ſeq.* 29. *ſeq.* p. 32.

EQuidem Rabanus Maurus, Archi-Epiſcopus Mogunt. aliquoties jam laudatus, *cauſationem* ſeu excuſationem hanc non omninò injuſtam putare videtur, ceu *ſup.* p. 24. jam innuimus; & merentur forſan verba ipſius, ut ex *lib. 2. de Inſtit. Cleric. c. 56.* integra hic legantur.

De totis, inquit, ſcripturis hæc, ſcil. *Symboli Apoſtolicæ capita, breuiatim* collata ſunt ab Apoſtolis, ut, quando plures credentium *litteras nesciunt* vel, qui ſciunt, *præ occupatione ſeculi ſcripturas legere non poſſunt*, hoc corde retinentes, habeant *ſufficientem ſibi ſcientiam ſalutarem*. Eſt enim *breue fidei verbum*, & olim à Propheta, (*Eſai. c. 10. vſ. 22.* add. *Rom. 9. vſ. 28.* in Latina vulg. S. Fulgent. in prolog. *lib. de fide*; ubi & *Pſalm 144.* allegatur) prædictum: *Quantum verbum BREVIATUM faciet DOMINUS ſuper terram.*

Quæ poſteriora an ex Cypriano fortè de prompta? is enim in *Tract. de Orat. Domin. p. 151.*

quòd DEUS ſuò magiſteriò *omnem precem* noſtram ſalutari ſermone *breuiaverit*, poſtquam dixiſſet & Eſaiæ locum ex *d. c. 10.* (his verbis: *Verbum conſummans, inquit, & breuians in iuſtitia: quoniam ſermonem breuiatum faciet DEUS in toto orbe terræ;*) eam in rem adduxiſſet; de fidei quoque *regula ſimiliter breuiata* & in *grande compendium* contraſta ſubdit, inter alia docens, quòd DEI *ſermo Dominus noſter Jeſus Chriſtus* (quem ejuſ Apoſtoli ſecuti ſunt: vid. *Actor. 2. v. 38. c. 4. v. 12. c. 5. v. 28. 42.*) *ſacramentum vite magnæ & Diuinæ breuitate complexus* ſit his verbis: Hæc eſt vita æterna, ut cognoscant **TE ſolum & verum DEUM, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.**

Prout

Prout quoque, ne *lex* Evangelio hac in re quasi cederet, cuncta Mosaico-Rabbinica præcepta (numerum membrorum corporis humani & anni dierum exæquare vulgò jactitata) ad *duo*, nempe *DEI proximiq; amorem* redegit Christus, valdèque adeò abbreviavit seu *verbum* ex iis *breviatum* fecit;

Matth. 22. v. 36. seqq. Marc. 12. v. 28. seqq. Raban. de Ordin. Sacrament. Ec. c. 8. ubi totius doctrine verbum S. legem & Prophetas DOMINUM duobus his sermonibus breviasse scribit.

Imò in *unicum* verbum, *dilige proximum* &c. die Nächsten-Liebe / contraxit S. Paulus, & in hoc *OMNEM* legem impleri docuit ad *Galat. 5. v. 14.*

Sed in *viam* ! *Scripturas*; ait Rabanus, *legere non possunt*; &c. in *quibus* tamen, ut alibi ab eodem post vet. SS. Patres, Hilar. *lib. 6. de Trinit. Augustin. 2. de D. C. c. 9. Cyrill. 12. c. 68. in Job. 21. v. 25. &c.* Benè monetur, *omnia, que fidem moresque vivendi continent* (*fundamentum ac columnam fidei nostræ*; item *omnem mandatorum disciplinam* vocant Irenæus *lib. 3. c. 1. & Antonius ap. Athanasium*;) aperte posita inveniuntur.

seq. lib. 3. de Instit. Cler. cap. 7.

Pergit idem: *sufficientem sibi scientiam salutare habeant*, &c. Ratus scil. Apostolos *omnem totius fidei integritatem* in hoc *symbolum* suum contulisse.

Raban. *d. c. 8. de ord. sacram. d. c. 56. ibi*: in *symbolo* contineri *omnia sacramenta.*

Imò Tertullianus plus etiam dixit, quippe non tantum statuens, quod *nihil ultra regulam* seu *symbolum fidei scire, OMNIA scire sit*; sed addens quoque: *cetera ignorare melius est*; ne, quod non debeas, noris &c. *In tract. d. præscript. Ec. c. 14.*

De cætero quod & quale *hominum, secularium* puta vel *Laicorum*, genus intellexerit Rabanus in *d. c. 56. ipsemet in jamjam alleg. c. 7. optimè interpretatur, non quidem his nominibus distinguens homines, sed quoslibet, maxime autem Deum timentes & pietate mansuetos ad S. Scripturæ lectionem invitans, atque adeò in omnibus Nov. & Vet. Testamenti libris voluntatem Dei quærere; quæque in eis aperte posita*

sunt, vel praecepta vivendi, vel regulas credendi, solertius diligentiusq;
investigare jubens.

Confer. seq. c. 8. ubi docet, quod ex his, quae in S. Scriptura tribus
linguis, Hebraea. Graeca ac Latina traduntur, unaquaeq; gens & na-
tio intellectum sibi salubrem propria lingua adminiculò (quò
scil. Clerici & alii eruditi non indigent, sed idiotæ tantum, qui so-
lam suam vernaculam, aliarum linguarum rudes intelligunt, &c.)
per gratiam Dei attrahat seu attrahere possit. &c.

Et huc spectant, sigillatim quod idiotas seu indoctos attinet, verba
Chrysostomi in Homil. 3. de Lazar. ibi:

Siquidem Spiritus gratia dispensavit illa temperavitque, quò publi-
ciani, piscatores, tabernaculorum opifices &c. per S. Scriptura libros sal-
vi fierent, ne quis idiotarum ad hanc difficultatis confugere possit ex-
cusationem, ut omnia facilia conspectu essent ea, quae dicuntur, ut &
opifex & famulus & vidua mulier & omnium hominum indoctissimus,
ex auditâ lectione aliquid lucri utilitatisque reportaret.

Et Isidori Pelusiota lib. 4. epist. 19. ibi:

Sacra oracula quoniam ad universi generis humani utilitatem pro-
nunciata scriptaque sunt, perspicuitate sunt temperata: ex hac illi, qui
aliis virtutibus orationum delectantur, nihil detrimenti patiuntur,
& omnes, qui agriculturae dant operam & artificii & cæteris occupa-
tionibus vitæ detinentur, plurimum juvantur.

Hinc in orationibus seu concionibus ad populum, utpote cujus par-
tem longè maximam Idiotæ & proletarii, quos diximus, iidemque
DEI electorum pariter ac illuminatorum majorem iidem numerum
1. Cor. 1. v. 26. Matth. 11. v. 25. 26. conficiunt, S. Scriptura dicta
tantum non unice pro- & exponi debere, inculcant Patres. inter alios
Origines in Comm. ad Rom. 3. ibi:

Paulus verò, ut ei moris est, de scripturis sanctis vult affirmare, quod
dixerat, simul & Doctoribus Ecclesiae præbens exemplum, ut ea, quae
loquuntur ad populum, non propriis præsumpta sententiis, sed divinis
munita testimoniis proferant. Si enim ipse, talis ac tantus Aposto-
lus, auctoritatem dictorum suorum sufficere posse non credidit, nisi
doceat, in lege & Prophetis scripta esse, quae dicit: quanto magis nos,
minimi, hoc observare debemus, ut non nostras, cum docemus, sed
Spiritus S. sententias proferamus.

Et in Matth. tract. 20. ibi:

Debe-

Debemus ergò ad testimonium verborum, quæ proferimus in doctrina, proferre *sensum scripturæ*, quasi *confirmantem*, quem *exponimus sensum*.

Unde laudem merentur Habessinii, quod sicuti ex more ac disciplina autem Ecclesiæ seculi *singulari* S. Scriptura *amorem cultumq;* retinent, aded, ut apud illos sequioris æque ac masculi sexus, imprimis autem nobiliores ac lautioris fortunæ homines *bene sciant textum S. Scripturæ*, & quidem *memoriter* Epistolas S. Pauli, Psalmos Davidis, &c.

Vid. D. Ludolf S. Cæs. Maj. & Elector. & Duc. Saxon. Consil. resp. intim. &c. *in opere incomparabili Histor. Æthiop. lib. 1. c. 14. ibiq;* *in Comment. n. 98. & lib. 3. c. 5. n. 36. ubi in Commentar. n. 3. Regem Susnecum memorat. tempus ab Antecessoribus suis vanitati tributum, lectioni scripturarum impendisse. ex B. Tellezii historia & Pp. Societat. Jesu relationibus & epistolis.*

Ita nihil lubentius quam *dicta S. Scriptura allegari* audiunt; quorum proinde *plurimas allegationes in concionibus suis* PP. Societ. facere oportuerit. D. Ludolf. d. lib. 3. c. 5. n. 17. & ibi allegati Pp. Soc.

PP. Societ. inquam; nam *Habessinorum Abunas & Parochos haud concionari*, d. lib. 3. cap. 6. n. 58. tam evidentè probatur, ut suspicari nunc ulterius non liceat. Habessinibus hîc idem fortè usuenire, quod Rom. Catholicis à nonnullis, videlicet

Dasß bey ihnen / besonders in Italien gleichsam so viel als gar nicht geprediget werde/2c.

imputari queritur Serenis. D. Autor. *Discreti Sincer. Cathol. lib. 1. cap. 3. sect. 3.*

Prout IDEM d. sect. 3. num. 2. econtra haud dissimulat, es könne bey ihren Predigern / unter andern nit gelobet werden / daß sie mehrentheils auf etwas mehrers *allegiren* und *citiren* der *S. göttlichen Schrifft* sich nicht begeben; --- und könnte gar nicht schaden / daß sie mehr / als ingemein notoriè sie nicht thun / auß der *S. Schrifft* sein predigten / wann sie schon jedesmal das Capitel oder Vers nicht eben citirten / und also eher sich enthielten einen *Hauffen Wercks* auß kirchlichen oder weltlichen *Historien* und allerley weltliche *conceptus* und auß den *Legenden*, welche dann gewiß gar öfft mehr *abentheuerlichen Fablerenen* / als nicht

nichtwahren Geschichten/gewaltig gleich gesehen und ja keine solche
 Autorität/wie der 2. Schrifft ihre Exempel und Sprüche haben/
 mit unterzumischen und dergestalt anzuziehen / daß ich zum wenig-
 sten nicht allemal gerne dabey stehen wolte / wann ein nur in etwas
 erfahrner Protestirender zuhören thäte. 2c.

In quo prudenti non minus quam pio monito alius quoque Reli-
 gionis Parochi, sibi quod usui fiet, invenient procul dubio. &c.

Nos autem concludimus per celebri illa Gregorii M. similitudine
S. Scripturam seu *Divinum sermonem* fluvio comparantis eidemque
 plano & alto, in quo & *agnus* ambulet & *Elephas* natet;

Epist. ad Leandr. Episc. ante exposit. B. Jobi c. 4.
 & nobili loco Job. Fr. Pici Mirand. qui *sup. alleg. lib. 2. c. 8.*
in divinis eloquiis hoc vel præcipuum (addimus, *idiotarum* & re-

liquorum hominum *secularium* quasi privilegium quoddam
 Spirituale) esse asserit, quòd ea ad intelligentiam quoque *inerudi-*
torum, quales tamen ne quidem omnes sunt *Laici*, se demittant,
 adeò ut mitos arcanosque sibi ex eis *intelligentia* hausitus accumulent.
 Notum esse, de *B. Francisco* à Theologis quibusdam prolatum,
 ejus scilicet Theologiam *Cælum transcendere*, suam autem *humili gra-*
du reptare per terram: quam tamen, *Vir Divinus* & mirum in mo-
 dum inflammatus, non de commentariis *Thomæ* aut *Scoti*, qui non-
 dum nati fuerant, sed de *DIVINIS* literis, *Divino amore examinatis*
 eruisset. &c.

Ad d. §. III.

Primùm *in hoc non parum errant* &c.

Quare *errant in hoc*? respondet Savanarola *lib. 3. de simpl. vita*
Christ. c. 4. p. 92. seq. ibi:

Quia oratio & meditatio seu *contemplatio divinorum*, tanquam
principalis Christianorum operatio, maximam requirunt *attentionem*:
 tum propter altitudinem excellentiæ Divinæ: tum propter debilita-
 tem luminis nostri. Hæc ergo opera non possunt fieri ab homine *in*
rebus exterioribus inordinatè occupato & vehementer intento, -- Si au-
 tem homo Christianus *simplicitatem* exterioram amans & sequens, in
 exterioribus *ordinatè occupetur propter DEUM*: videlicet, ut fami-
 liam suam vel pauperes sustentet: vel quia res ecclesiæ gubernat
 quamvis *aliqua* mens ab oratione *distrabatur* & quiescat, juxta
 illud

illud; Martha, Martha, *solicita es, & turbaris* erga plurima: tamen non in totum distrahitur; immò cum omnia ad honorem Dei ordinet, mens ejus saltem habitualiter continuè tendit in Deum. Sed, si homo amet & querat non necessaria, jam distrahitur à Deo per peccatum, dum inordinate afficitur creaturæ. Distrahitur etiam per occupationem intellectus, & sensuum aliorum; & sic non potest orationi & meditationi in veritate vacare, nec Christianè vivere. Hinc ergo patres nostri, tam in veteri, quàm in novo testamento, tam *seculares*, quàm *religiosi, simplicitatem* amaverunt, & eam opere secuti sunt. Et ideò orationi & contemplationi liberè vacantes facti sunt *viri divini & sancti, angelis & beatis familiares*.

Faciunt quoque, quæ habet Besoldus in *axiomat. Philosoph. Christ. rubr. Sapientia Divina. &c. part. 1. num. 10. ibi*; non in commotione est DOMINUS, non in igne DOMINUS, sed in *subilo aure tenuis*; ita & Christiana tranquillitas non in *multitudine negotiorum*, etiam *piorum*, non in *solicitudine*, ut Martha, vim suam exerit, &c. *add. part. 2. pag. 333. n. 32.* ubi allegat vet. Theosophorum dictum: *In silentio & quiete proficit anima devota, & discit abscondita Scripturarum.*

Imprimis autem quàm noxius sit error ille, & à priori, ut ajunt, & à posteriori seu ab ipsa experientia, eaque suâ demonstrat Gregorius M. in aliquot epistolis, quæ vid. in lib. 1. *vita ipsius c. 46. & seqq.* ubi inter alia propter *Seculares occupationes & curas terrenas* munus suum Episcopale comitantes easque tantas, quantas in *vita Laicali* nequaquam deservierit, sese ad *seculum*, sub colore *Episcopatus*, redactum & per *Episcopatus ordinem* penè ab amore DEI separatum esse, queritur; vid. d. c. 47. & 50.

Seculares occupationes & curas terrenas dicit M. Gregorius; quas nimirum, nonnullis Episcopis & aliis majoribus Prælati illò jam tempore (adeòque non demum, ut vulgò creditur, sub Pio Ludovico Imp. &c.) ex parte acquiri cœpta, *jurisdictio secularis ac regalium possessio*, secum trahit ac indies in immensum augere solet, quasque proinde, ipsimet si Episcopi vel Prælati obeant, *maledictos* vocat S. Bernardus lib. 1. *de considerat.* (quos libros *gravitatis & scientia plenos* vocat Andr. Victorellus ad Ciacon. in Eugenio III. PP.) c. 3. & seqq. *add. lib. 4. c. 6. ibi*: *Transitoria ista, quæ stare tibi nullò pacto queunt, fac ut à Te transeant; non per te.* Rivus, quæ fluit, cavat

terram : sic *discursus temporalium conscientiam rodit*. Mira res !
 fatis superque Episcopi ad manum habent, quibus *animas credant*,
 &, cui *suas committant facultatulas*, non inveniunt? Sed, ut
 liquido datur intelligi, *patientius feremus Christi jacturam, quam*
nostram, &c.

Unde & *eod. cap. 6.* tales Episcopos, *animum nempe dividendes &*
DEI rebus & suis pariter reculis se impartiri volentes, non dubitare
 jubet, quin & *bomis privandi & malis ferendi* sint.

Nec aliorum respicit, quod ex *Cæsar. de Miraculis &c. lib. 2. c. 28.*
 Clerico quodam Patif. liberè dictum adducit Nicol. Serarius, Soc. Jesu
Lib. 4. rer. Moguntin. in Hattonè II. c. 4. his verbis: *se omnia credere*
posse, sed vix in animum posse inducere, nullum Germaniæ posse salvari E-
piscopum: vel, uti *Cæsarii* habent verba: *Omnia credere possum, sed*
vix credere possum, quod unquam aliquis Episcopus Alemanniæ possit sal-
vare, d. lib. 2. c. 28.

Rationem enim *terribilis* hujus *verbi* hanc subjicit, quòd dicti E-
 piscopi *penè omnes* utrumquè habeant gladium, *spiritualem & mate-*
rialem &c. proindeque *magis eos sollicitos esse oporteat de isto*, quàm
 de salute animarum sibi commissarum. &c.

Conjunctio autem illa *gladii utriusque* aut saltem *temporalium &*
spiritualium illò, imò & *anteriori tempore*, usque adeò invaluerat, ut
 Monachi *Fuldenses* Abbatem suum *Rabanum*, post *Archi-Episcopum*
Moguntinum, *Abbatia* pellerent, causati ipsum, *nimis intentum*
S. Scripturis, negligere *temporalia*: ex MS. sic referente *Serrario d. lib.*
4. p. 643.

Et *Ottonem*, tertio abhinc seculò *Archi-Episcopum Trevirenses*,
 eodem nomine, scil. quod per diversa *Reipubl. munera & civiles occu-*
pationes dissipatum animum ad sacras meditationes & piam conversati-
onem subinde reducere consueverit, laudans *Niderus* in *Formicar.*
lib. 2. cap. 2. eumque non *Episcopum quempiam de Teutonia*, sed po-
 tius *Monachum visum fuisse*, (add. *Christ. Brower. lib. 19. Annal.*
Trevir. §. 22.) perhibens, nescio an non *disertà hâc Teutonia* seu *Ale-*
manniæ Episcoporum mentione seu *expressione ad Cæsarianum ver-*
bum itidem alluserit. Quod ipsum tamen, ut obiter moneamus,
 non secus ac *Pii V. PP.* à *Cornelio de Lapide* & aliorum ab aliis *relata*
verba æquè terrifica, haud una cum mica salis accipifas est: de quo in
 loco & tempore plura fortassis. Interim nulli dubitamus, quin *Nide-*

rus ille, si nunc viveret, *Ottoni* suo & aliis Metropolit. istius & Primatialis Ecclesiæ prælustribus sideribus, numerosas luculentasque scævo illi Brocardico fœnerari exceptiones aptis natis, pari, si non majori, & elogiò & applausu accensurus foret successorem illorum dignissimum, pietatis, inquam, sapientiæ, temperantiæ, cæterarumque virtutum & omnis vitæ publicè privatimque bene agendæ formam illam & normam emendatissimam, DN. DN. *Hugonem*, Trevir. Archi. Episcopum ac Gall. Belg. Primatem eminentiss. S. R. ꝑ. Principem Electorem excelsiss. &c. Summi denique Imper. Tribunalis, quod *Camerale* vocamus, *Judicem gloriosiss.* quem DEUS servet, sanitate firmâ, viribus animi corporisque semper redivivis, senectâ tranquillâ ac vegetâ, Gratiaque cum primis Divinæ solatiis ac præsidiiis perpetuò mactum munitumque!

Add. §. III.

Præterea rebus vilibus & abjectis diligens adhibent studium; Divinis autem quando vacandum, ne minimam quidem curam in his ponendam ducunt.

DN. Cardin. Bona de Princip. vitæ Christ. §. II. Maxima ac penè infinita hominum turba, intolerabili ac perpetuis lacrymis deplorandâ insaniâ, transigit in *NUGIS* (majorum *nuga* vocantur negotia; puerorum autem talia cum sunt, puniuntur à majoribus, inquit *Besoldus*, part. 1. axiomat. Politico-Theolog. p. 216. n. 59. Augustinum 1. Confess. 9. & 12. allegans) dies suos, carnem Spiritui, tempus aternitati; terrena Divinis præponens; donec miserabilis vitæ actio in horribilem mortis tragœdiam desinit & in puncto ad inferna descendunt. Si de *lute vincenda*, de acquirenda possessione aut de consequenda dignitate sermo fit, nulli parcitur labori, exhauritur ararium, evolvuntur libri, prisca monumenta excutiuntur; at cum agitur de cœlesti regno, de sempiterna beatitudine adipiscenda, & dormiunt omnes, nemo excitatur, nulla cura adhibetur. Pro his, quæ corpus afficiunt & lædunt, cujusmodi sunt fames, sitis, frigus, æstus, dolores, infirmitates, sensa habemus infallibilia; ex quibus fit, ut omne studium nostrum, omnisque industria in his evitandis continuò occupetur; ad anima autem famem, frigus, ægritudinem & alia mala omni prorsus sensu caremus; ac si pars hominis nobilior & excellentior, quâ vivimus, ratiocinamur, quâ similes

Angelis sumus aut omnino non esset. Vincit nimirum & prevalet pars animalis & hec fragilis vita plus diligitur, quam sempiterna, nec in alio omnis nostra sollicitudo attentius occupatur, quam ut homo, brevi moriturus, aliquantò serius moriatur. (de quo posteriori laud. Dn. Aut. d. lib. 2. c. 1. sect. 3. n. 3. ibi: Welche mit grossem Fleiß und öfters mit starcker mortification sich angreifen um ihr zeitliches Leben nur sein lang hinaus zu erstrecken, als ob gleichsam in selbigem die Seeligkeit stecken thäte.) Et preced. §. 10. Christiani igitur hominis est, quicquid cogitat, quicquid loquitur, quicquid agit, ad DEUM referre, non ore duntaxat, aut minus fervida spiritus applicatione, sed toto animo, conatu & affectu, à reb⁹ terrenis prors⁹ avulso. Nam sæpe decipimur specie recti & relabimur in nos ipsos, nostra potius commoda in ipsis etiam spiritualibus exercitationibus, quam DEUM quærentes. Ideò scriptura dicit: arduam & difficilem esse viam salutis; quia natura corrupta, DIVINIS rationibus ac puræ intentioni repugnat & ad se omnia refert. Cum autem hæc repugnantia assiduo usu & delectatione DIVINÆ legis superata fuerit, lata fit via, levia mandata, jugum suave. Et huc quoque pertinent ex §. 16. ejus d. tractat. supra adducta.

Franc. Picus Mirandul. supra cit. lib. 2. c. 2. cur somniculosi adeò & inertes sumus in evolvendis Divinis eloquiis; omnem scientiam, eloquentiamque gentilium eminentissimè (etiam præter id, quod ipsis peculiare est) continentibus atque ipsarum quoque Gentium testimonio superantibus

Ad d. §. III.

Tanquam militis &c.

Memorabilis & pulchra similitudo! non enim tantum in universum omnis hominis vita militia est super terram; Job. 7. vers. 1. sed sigillatim quoque & peculiari modo Christiani nos, velut Spirituales sumus milites, ejusdem notæ armis, quæ inter eminent gladius verbi Dei, scutum fidei & lorica seu thorax charitatis Divinitus instructi, 2. Corinth. 10. vers. 4. Ephes. 6. vers. 1. & seqq. 1. Thess. 5. vers. 8. 2. ad Timoth. 2. vers. 3. & 4. quem tamen vers. 4. cui Latina vulg. vocem, DEO, contra Græcos codices omnes inferuit, ad solos Episcopos, Presbyteros & Parochos, quippe aliâ adhuc & à reliquorum Christianorum statu secretâ ratione DEO militantes, ut plurimum restringunt

gunt, eosque nullis *occupationibus* & *negotii secularibus implicare* se debere tantò fortius inde colligunt: adeò ut si vassallus efficiatur Clericus, hoc ipsò feudum amittat; quia *desit esse miles seculi, qui factus est miles Christi*, uti habent verba 2. F. 2. 1. quæ confirmans candidissimus J. Crus Hulderic. *Zal. part. 5. de feud. n. 71. versic. illum 4. nemo militans Deo secularibus sese negotiis implicet*, unice adducit; non dissimulans tamen, communi opinione & jure Canonicò aliud placuisse, eò quod Clericus per substitutum servare possit; licet ipse hanc solutionem frigidam, nec absurdam dicat videri, ac si furem quis exuset; si per substitutum fureretur &c. Sed de hac & aliis excipiendi rationibus, v. gr. aliud nunc tempus alios postulare mores; (quam H. Ludovicus, Episcopus Pictav. in apolog. pro se & aliis Clericis bellatoribus &c. urget potissimum) necessitatem haud subesse legibus, &c. nec non, an & quousque tum jure Canonicò tum moribus novellis à doctrina S. literarum recedere hinc licuerit? disquirere non hujus est loci. Certè probabilis admodum & moderata videtur eorum sententia, qui implicandi verbò in *d. c. 2. vers. 3.* non omnem negotiorum secularium tractationem penitus interdicerent, sed talem tantamve denotare volunt, quæ muneris Episcopalis vel aliùs clericalis functionem justam & perfectam in modo, tempore & locò turbet & impediatur. Quamvis ejusmodi distinctionem seu limitationem vix admittere videatur de hujus tantum seculi militibus loquens textus in *l. 15. ibi: Milites solis debent utilitatibus publicis occupari & propriae munitis insudare militiae. C. de re milit.* Admittit autem & probat, ni fallor, Cajetanus, quando Paulum d. l. præcepisse scribit: ut Christi milites *proportionaliter* se totos dedant militiae Evangelicæ, alieni ab omni *solicitudine* temporalium, etiam propriae vitæ, famæ &c. prout ipsum allegat Dn. Aut. *des extracts veri Sinceri Cathol. p. 98.* ipsemet dictum illud: *Nemo militans Deo*, sic explicans: Welches dann ja und zwar zum allerwenigsten dieses heißen muß / nemlich: daß dann die geist- und weltliche Stände / im neuen Testament / nicht beyammen in uno subjecto stehen können; und daß die jenigen / welche sich in die geistliche militz einschreiben lassen / nicht zugleich weltliche Aemter verwalten können; qui tamen in *sequ. mentem suam ultestus declarat.*

F 3

Ad

Ad d. S. III. *quæ quæc illi* *procedunt*
Hoc unum est necessitatis à DEO indictæ, & oratio
VERBUM DOMINI est: *quærite primum regnum DEI & iustitiam*
ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. (Matth. 6. v. 33.) Nos
autem, de regno DEI nihil solliciti, pecuniam primum quærimus &
seculi dignitates atque voluptates, & huic soli curæ intenti sumus.
Ille docuit nos, unum esse necessarium, (Luc. 10. v. 42.) Nos in mul-
ta distrahimur, quæ nihil aliud sunt, quàm impedimentum salutis. Ait
ille, ut eadem hominibus faciamus, quæ nobis voluntus ab illis fieri:
(Matth. 7. vers. 12.) nos ex adverso ea facimus, quæ nolumus ab aliis
pati. Ille dixit, nolite judicare: (Matth. 7. v. 1.) Nos aliorum
severissimi judices in fratrum oculis festucas arguimus, trabes in no-
stris non videntes; præcipit ille, ut ipsum totò corde & super omnia
diligamus: (ibid. c. 22. v. 37.) Nos opes & voluptates plus quàm
ipsum amamus, præferentes ei, quicquid naturæ depravatæ errores
fovet, quicquid blanditur conscientiæ. Inanis igitur est, quod ad nos
attinet, prædicatio crucis, inutilis incarnatio VERBI, inefficax vir-
tus sacramentorum; quandoquidem ita vivimus, ac si nullam DEI
& ultimi finis noticiam habetemus, cumque vita cujusque animalis
operatione sibi congrua consistat, nostra autem propria operatio sit cog-
nitio & amor DEI; quicquid operamur huic fini convenienter, salu-
tate est; quicquid extra illum, inutile & vanum, quicquid contra il-
lum, perniciosum. Card. Bona de tract. § 8.

Ad §. V.

Sequere ergò optimum S. Bernhardi consilium: *secede sed-
mente, non corpore -- Solus es, -- si non affectas -- si
despicias, -- si fastidias, quod omnes
desiderant. &c.*

IMò & aliorum, illò multis sæculis vetustiorum, v. g. Justini, qui in
*Dialogo cum Tryph. p. 41. edit. Lang. Perpetuum nos, inquit, ser-
vare sabbatum vult lex nova; Judæos autem, cum unum in otio
transegerunt diem, religione (scilicet sabbathi) se defunctos arbi-
trari &c.*

Cypriani in d. orat. Domin. p. 152. edit. Oxon. ubi *Orantes au-
tem non infructuosus, nec nudis precibus ad DEUM veniant: inefficax
petitio est, cum precatur DEUM sterilis oratio. Nam cum omnis
arbor,*

arbor, non faciens fructum, excidatur & in ignem mittatur, utique & sermo non habens fructum promereri DEUM non potest, qui nulla est operatione secundus. B. Hilarii in enarrat. Psalm. 1. ad verba: *Et in lege eius meditabitur die ac nocte &c. ibi:*

Beatum hunc virum *continua legis meditatio & indefessa consummat.* Sed fortè id humanæ infirmitatis natura non patitur, per quam quiescendum dormiendumque, cibo vacandum est, ob quæ à spe consequendæ beatitudinis, ex necessitate naturalium, decidamus, aliquando à *meditatione diurna atque nocturna*, negotii corporalis intercessione, sit desinendum; simile quoque huic dicto *Apostoli dictum est: sine intermissione orantes.* Quali verò, non recuperandò vires suas, naturæ nostræ necessitas possit sine interpellatione temporis *semper orare.* *Meditatio itaque legis non solum in verbis legendis est, sed in opere & religione: neque ut libros tantum & scripturas recenseamus; sed ut ea, quæ libris ac scripturis continentur, gestis rebus quasi meditemur & diurna nocturnaque operà legem semper exerceamus,* (cui S. Hilarii doctrinæ omnino consonat illa D. Nifanii: **Ein heiliges Leben nach Gottes Gebott ist das kräftigste Gebet für GOTT.** Ein stätig heiliges Leben und immerwährende Erhebung des Herzens zu Gott ist ein angenehmes Gebet. In frommer Christen Wandel. c. 3. §. 16. p. 326.) ut illud Apostoli est: *Omnia, quæcunque facitis, in gloriam DEI facite, sive cum manducatis, sive cum bibitis, sive cum aliud agitis.* Per hoc enim efficitur, ut *sine intermissione oremus,* cum per *opera Deo placita & in gloriam ejus semper exercita* sancti cujusque viri *vita omnis oratio sit, ac sic secundum legem nocte dieque vivendo, vita ipsa diurna & nocturna legis erit meditatio.*

Imò de ipsa *fide*, quam per *S. Scriptura lectionem vel auditionem* Spiritus S. instillat & operatur, ita B. Ambrosius philosophatur quàm sanctissime: *Credere opus est opere, non sermone, non linguâ; ne & nobis dicatur: labiis me honorant cor autem eorum longè est à me, serm. 20. item Beda tom. 3. oper. pag. 68r. Credere in DEUM soli novere, qui non solo nomine sunt Christiani, sed factis & vitâ, &c. Similia ferè habet Fulgentius supra alleg. epist. 2. ad Gall. c. 12. ibi: Oratio ergo tibi sit in postulatione crebra, in sancta verò cogitatione atque operatione CONTINUA. Sic enim poteris implere, quod Apostolus jubet, ut sine intermissione ore-*
de-

mus. Oratio namque est in conspectu *DEI* omne opus bonum, quo delectatur nihil indigens *DEUS*. Et ut agnoscamus, bona opera locum orationis apud *DEUM* habere, Scriptura nos sancta sic admonet: Absconde Eleemosynam in corde pauperis & ipsa exorabit pro te ab omni malo (quo sensu modoque tolerari posset fortassis, si capiatur illud *Tob. 4. v. 11.* Eleemolyna liberat ab omni peccato. Add. *Dan. 4. vers. 24. 1. Pet. 4. v. 8.* ubi caritas dicitur operire multitudinem peccatorum. *Luc. 11. v. 41.* ut scilicet remissionis peccatorum causa quidem moralis & remota sint Eleemosynae; efficiens autem instrumentalis sint quoque preces pauperum, à *DEO* benefactoribus suis gratiam exorantium & similem misericordiam, utpote à Christo ipso illis repromissam. *Matth. 7. v. 7.*)

Sic *Hrabano* Archi-Episcopo, toties laudato, hæc forma docendi semper familiaris extitit, ut studio literarum, justitia præponeret disciplinam & scientiæ scripturarum anteferreret pietatem: verba sunt *T Ritchemii* in lib. 2. de vita ejus p. 14.

Aliâ porro ratione atque mylticâ semper orare & meditari, h. e. simul ac totus quodammodo exterius laborare & totus interius *DEO* vacare novit *S. Bernhardus*: in altero pascens conscientiam, in altero devotionem. Laboris ergo tempore & intus orabat seu meditabatur absq; intermissione exterioris laboris, & exterius laborabat absq; iactura interioris suavitatis. vid. vita ipsius p. 7. n. 23.

Et diu ante hunc *Rabanus*, licet Archi-Episcopus jam factus, *S. Scripturis* legendis, versandis, discendis, investigandis, meditandis &c. semper, (solo divini cultus & ad inevitabilem naturæ necessitatem, requisitò tempore demptò) indefessa sollicitudine, diebus ac noctibus fuit deditus; unde & ipsius Epitaphium in disticho penult. sic habet:

Hrabani nempe mihi nomen; lectio dicitis

Divina legis semper ubique fuit!

Add. sup. p. 33 & post vet. Mss. aliosque *Nicol. Serrar. lib. 4. rer. Mogunt. p. 629. 641. & seq.*

Ubi, quod à *Monachis Fuld.* propter nimium, ut hi quidem interpretabantur *S. Scripturæ* studium ille Abbatiam pulsus sit.

Ad d. s. V.

Cogita, quàm breve spatium sit vita nostra, etiamsi totum bonæ menti impenderetur, & (addimus Nos) saltem senectutis

Et utis pars melior majorque sacris lectionibus ac meditationibus; e-
 xemplò cum aliorum, tum Rudolphi Agricola Frisii, qui lib. 1. epistol.
 4. ad Renclinum ita scribit: reliquas literas aliis didici, cupivi enim
 pro virili mea, si qua possem, literaturâ Reipubl. patriæ nostræ prod-
 esse, quod nisi spectassem, erat mihi eadem, quæ omnibus, via & ad res
 parandas uberior & ad nominis claritatem illustrior & ad hominum
 commendationem gratior. Has autem, scil. sacras literas, mihi di-
 scam; statui enim senectutis requiem, si modo ea me manet, in sacra-
 rum literarum perquisitione collocare, quum ita necesse habeam, tunc
 libros eos intento perspicillatèque lectitare, videor mihi eadem operâ &
 literas hebraicas, discendo eos, legere & legendis eis, hebraicè disce-
 re posse. Τὴν ἰδιότητά ἐκείνην τῶν λόγων μυστηρίοις πολλοῖς γέμισσαν
 petnoscere &c. (Aliis didici &c. Mihi discam &c. scripsit Agricola;
 non secus ac Cyprianus de quodam suo Co-Episcopo, cui pene mori-
 enti, sed comeatum à DEO precanti, juvenis majestate venerabilis,
 statu excelsus & clarus aspectu apparuerit ac indignabundus expro-
 baverit. Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? censet, il-
 lum hoc non sibi audivisse, sed nobis; non, quod sibi recessuro, sed quod
 nobis disceret & diceret remanentibus. tract. de mortalit. p. 163.)

Et facit huc vetus inscriptio Rom. apud Gruterum p. 1050. &
 Goldast. not. in par. eues. Columb. p. 91.

Qui se, quietioris perfectiorisque vitæ desiderio, ex negotiis civilibus,
 in quibus fuerat cum laude versatus, foris (pro feboræ leu veri DEI:)
 Optimi Maximi beneficiò, ducto hîc in spe quiescenti, locus pu-
 blicus datus est.

Herr von Seckendorff etc. zielet auch dahin in der Vorrede sei-
 nes Christen-Staats lat. 4. § 5. ibi:

Es änderte sich mein Zustand solcher Gestalt/dass ich nach mei-
 nem längst geführten Wunsch/bey angehendem Alter/der in
 die dreßsig Jahr bey Fürstlichen Rathsdiensten zu Gorha und
 Zeitz auff mir gebadter schwerer Last mich entledigen / und ohne
 würckliche und beständige Bestallung vor mich selbst zu lesen an-
 fenge; Diese/durch sonderbahre Güte Gottes/mir verliehene
 Ruhe/ auch dabey gewesene Erhaltung meines Ehrenstandes und
 Aufkommens/begehrte ich nicht in Müßiggang/oder bloß in Ber-
 sorgung meines Hauswesens hinzubringen / so wuste ich auch mit
 andern Ergökungen, deren ich mich niemals viel gebrauchet/die Zeit
 nicht

§

nicht zu vertreiben; hielte demnach darfür und wurd/nach vertrau-
licher Überlegung mit gottfeiligen und hoch-verständigen Freim-
den/darinnen bestärcket/ich könnte die übrige etwa wenige Jahre
meines Lebens/nächst Beobachtung meiner Seelen Wohl-
fart/in fleissiger Übung der Gottfeeligkeit/nicht besser an-
wenden.

Ad d. §. V.

UT DEUS - - velut in vero ac germano templo habitet, multò
sibi acceptiore, quam ista lapidum &c.

Chrysoptom. homil. 14. in epist. ad Rom. **DEUS**, ea inter omnia, quæ
videntur, homine nihil majoris æstimat, propter quem videlicet &
cælum & mare fecit, In quo sanè habitare magis gaudet quam in
cælo. Nos tamen, hæc cum intelligamus, nullam planè curam pro-
videntiamque Dei templorum, suscipimus, sed illis relictis neglectisq;
nobis ipsis ingentes & splendidas ædes extruimus. Propterea omni-
bus bonis orbatı sumus atque admodum in opibus pauperiores,
quod ædes eas ornamus, quas non possumus nobiscum, hinc disce-
dentes asportare, illis relictis, quas liceret aliò una nobiscum trans-
ferre. Nam Pauperum demortua corpora omninò resurgent, ac tum
DEUS, qui hæc injunxit, illis in medium productis, eos collau-
dabit, qui illarum curam susceperint, admirabiturque quòd illos col-
lapsuros nunc præ fame, nunc præ nuditate & algore, modis omni-
bus sustentarint.

De cætero verum ac germanum **DEI** templum procul dubio est in-
terior homo seu mens nostra, ad imaginem **DEI** olim condita: quam
sancta sanctorum eâre, corpus autem templi à **DEO** inhabitati vestibula
circum septa vocat Salvianus epist. 5. ubi etiam, quòd quis mente purior
est magisque defæcatâ, eò ipsum habitatore **DEO** digniorem pro-
nunciat. Digniorem, inquam; nam excludi non debet, quamvis
nondum sic defæcatus, contritus tamen, **DEUM**q; timens ac humilis
spiritus. Esa. 57. vs. 15. & c. 66. vs. 2. Add. Psalm. 34. vs. 19. Pf.
31. vs. 19. imò tanto nos honore dignatur misericordiarum ille Pater,
benignissimus **DEUS** noster, ut hominem non modò totum, 1. Cor.
3. vs. 16. & c. 14. vs. 25. 2. Cor. 6. vs. 16. Rom. 8. vs. 9. Ephes. 2. vs.
22. Joh. 14. vs. 23. sed & corpus ipsum humanum, 1. Cor. 6. vers. 19.
SUUM spiritusq; S. agnoscat templum, eâ, ni fallor, ratione, qua Salvi-
anus innuit, quâve veit. Hebr. magistri, mentem adytum, reliquas ve-
rò anima partes & corpus, basilicam templi & porticum nominarunt.

Uho

Unò verbò, propter corporis & mentis in homine conjunctionem arctissi-
 mam, (inò talem ac tantam, ut unam hanc, qua cum Divinitatis &
 humanitatis in CHRISTO conjunctio seu unio potiùs comparati
 queat, aptam natam reputarint omnes Ecclesia Doctores & illustres
 DEI viri; teste Maxentio 2. Dial. p. 20.) quem mens tenet, in corpore
 quoque & sic toto homine habitare censetur DEUS. Adeò ut S.
 Cyprianus in tract. de habit. virg. vel membra etiam nostra esse
 templa Dei, prout corpora nostra Christi esse membra in 1. Cor. 6. v.
 15. dicuntur, asserat & alibi, epist. 62. de fratribus & sororibus per
 Barbaros captis & abductis loquens, templa DEI captiva eos ap-
 pellet, &c. Deniq; hujus mysterii aliquid, cum pluribus id genus aliis,
 ad Gentiles emanasse constat vel ex vulg. illo versiculo: Est Deus in
 nobis &c. Plutarchus in Cat. maj. uxores & liberos nostros Deorum
 templa vocat. Propriùs verò, ut solet, accedit Seneca in epist. 41. ibi:
 propè est à te DEUS, tecum est, intus est; (fac. 1. Cor. 14. v. 25. in
 fin.) & porrò: Bonus vir sine DEO nemo est; in unoquoq; virorum
 bonorum habitat DEUS. & epist. 88. animus, nisi purus & sanctus,
 DEUM non capit. &c.

Ad d. §. V. sub. fin.

Propensius studium & cura vigilantior nostris cogitationibus
 adhibenda. &c.

Huc spectat insignis locus S. Patris Ephraemi Syri in serm. de ve-
 ra & perfecta renunciatione &c. tom. 1. p. 61. Universum no-
 strum certamen in eo est positum, ut ab iis, qua intra nos sunt, pertur-
 bationibus conquiescamus ac liberemur; & variis tumultibus renun-
 tiemus cum universâ turbâ pravatum cogitationum, quæ ab adversis
 illis potestatibus nobis ingeruntur. - - vera siquidem renunciatio
 hæc est: internâ animi pace ac quiete perfrui eamque tueri. Quan-
 do igitur coram DEO in oratione persistis, cave, ne pulchra tua vasa,
 in quibus Deo ministras h. e. cogitationes tua, ab hostibus tuis rapiantur.
 Et quò pacto, precor, vel in quo ministrabis Deo universorum,
 captis, i. e. abreptis & quasi in captivitatem abductis cogitationibus?
 non enim indiget DEUS, ut os vel lingua oret. Cultus autem DEO
 placens hic est, ut cogitationes & tota fortitudo ac vis anima, cum
 mente totâ in DEUM absque ulla distractione ferantur. Cave au-
 rum tuum à re vel plumbò misceas, h. e. animam tuam improbis atq;
 immun-

immundis cogitationibus contamines. Quemadmodum enim virgo viro desponsata, si corrumpatur ab aliis, execrabilis efficitur marito; ita & anima sordidis cogitationibus distracta & pactis atque conditionibus obligata, *abominabilis redditur sponso suo Christo.* Quantum autem in se est, caveat indulgere atque consentire illarum dulcedini; ut sic *Christus Dominus*, ejus in se amorem cernens; misereatur ipsius, veniensque disperdat inimicos corrumpentes eam, suadentesque inimicitiam adversus sponsum suum, & consilia eorum dissipet, qui illam à *Christo* avulsam corrumpere student. Cumque jam viderit Dominus *animam colligentem se* & quantum in se est semper querentem & expectantem *Dominum* suum, ac nocte dieque ad ipsum clamantem, quoniam sic mandavit, *sine intermissione orandum esse*, citò faciet vindictam illius adversus inimicos ejus & mundans eam ab omni macula atque ruga, sanctam immaculatam sibi sponsam exhibebit. Quod si in eo hæc se ita habere credis, ut revera se habent, attendendum tibi erit, num *anima tua* invenerit lumen, quod ipsam deducat cum cibo & potu vero; h. e. ipso *Christo*, ad lucem inaccessibilem. Si verò non habes, nocte dieque inquirito, ut accipias, cæcus enim es; quoniam sic promissum est nobis, sicque anima DEUM verum repertura est. Quandocumque ergo solem vides, verum solem querito *animamque tuam inspicito*, num *lumen verum inveneris.* Nam, quæ videntur, umbra tantum sunt eorum, quæ non videntur, *verorumque bonorum animas.* Quoniam ab his, quæ foris apparent, *alius est homo intus latens.* Et venit *Jesus* hoc salvare & hominem suum facere, venit enim *Filius hominis* querere salvare, quod perierat: ipsi gloria in seculorum secula Amen.

Equidem *cogitationes* cum *mentis* nostræ & *præcipua* sint & *propria* & *intima* & *perpetua* functio seu *operatio*, ita ut vivere ipsi (quod de *homine docto* prædicat Cicero in *quest. Tuscul.*) nil aliud esse videatur, quam *cogitare.* *Cogitantes* enim *agimus*, *quicquid agimus*, & *cogitantes loquimur*, *quicquid loquimur*; ait Augustinus e. 13. *de persever.* & ante eum Plato in *Theætet.* *animam cogitando nihil aliud agere, quam secum ipsam differere, interrogando, respondendo, affirmando ac negando.* Franc. item Baconus *de Verulam. Angliæ Cancellarius*, hanc *mentis vim cogitativam*, à vert. propè neglectam, *primas in illa senere ostensurus*, quoniam, inquit, *qui meminit aut reminiscitur, cogitat*; & *qui imaginatur, cogitat*; & *qui ratiocinatur, cogitat*; denique *anima,*

anima, sive à sensu monita, sive sibi permissa, sive in functionibus intellectus, sive affectuum & voluntatis, ad modulationem cogitationum salutat; quæ est Nympharum tripudiatio, &c. de augm. scient. cap. 13. Ipse Divus Paulus ad Rom. 2. v. 15. omnia, quorum conscius est esse, sive potest animus, cogitata, dicta, facta; præterita, futura, præsentia; bona, mala, indifferentia; nostras ad cogitationes refert, quibus illa ad-vel improbentur, ex-vel accusentur. &c.

His ergo ex cogitationibus, cordis abundantiam & thesaurum S. quandoque vocant *litera*, cuncta, quæ velos loquitur, vel manus operatur, tanquam ex radice & fonte inexhausto cum proveniant; Matth. 12. v. 34, seqq. c. 15. v. 19. add. Jerem. 17. v. 9. ibi: Wer kan es ergründen? Chrysypp. ap. Stob. 2. tit. 3. ubi orationis fons esse dicitur cogitatio; hinc Domini Autoris, de fonte hoc sollicitè custodiendo & radice cordis circumcidenda, h. e. de studio vigilantiori, curatiori & exquisitori cogitationibus adhibendo, monitum non modò summè est eoque magis necessarium, quò frequentius ac perniciosius in hoc, nemine non dictis factisque prius potiùsque quam cogitatis suis in- & attendente, erratur; sed quoque ipsis ex S. literis haustum. Vid. Deut. 10. v. 16. Jer. 4. v. 4. & 14. c. 9. v. 26. Prov. 3. 23. ad Rom. 2. v. 28. seq. Philo de circumcis. ubi cordis circumcisionem, de qua d. c. 10. c. 4. c. 9. c. 2. interpretatur cupiditatum seu cogitationum pravarum, quæ præputium dicuntur in d. c. 10. v. 16. excisionem.

Confer. etiam Marci Antonini Imp. quibus benè rectèque cogitandi quasi artem aliquam tradit, aureola planè verba in lib. 3. de vita sua. §. 4. & 9. lib. 4. §. 24. lib. 11. §. 16. seqq. lib. 12. §. 2. 16. seqq. & §. 33. quorum non pollumus quin excerpta deamus hinc sequentia: vitæ reliquam ne conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi si quid ad communem utilitatem spectaverit. puta cogitando, quid iste vel ille agat & quorsum hoc vel illud agat, quid loquatur, quid cogitet; &c. etenim operis alieni observatio, à mentis propria custodia cogit evagari. oportet itaque, in cogitationum serie, frustraneum & superfluum omne declinare; curiosum autem & malignum multò magis: assuefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de quibus si quis subito te requisiverit, quid nunc in animo versas? liberè statim respondere queas: istud vel illud; unde palam fiat extemplo, esse omnia apud te simplicia benevolaque. & cogitationes omnes neglectim te habere, quæcunque voluptatem aut luxum ullò modò respiciant, aut emul-

tionem

tionem, aut invidentiam & suspicionem aut aliud quidlibet, de quo proloqui pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Manè, cum gravatim exurgis, in promptu sit, tecum hoc modo differere; ad opus humanum jam expergiscor: num verò agrè feram, si ad ea agenda proficiscor, quorum gratia natus & in mundum productus sum? aut nunquid ad hoc conditus sum, ut stragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inquis, oblectat magis. Nunquid ergò ad oblectandum te natus es? cogita tecum, an vel sensus communis hoc ferat? -- Suis duntaxat agendis intentus sibi que ab universo destinata cogitet assidue. -- meminerit etiam, cognatum esse rationale omne & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoquoque hoc exigere, ut hominum quorumvis curam habeat. -- memineris, unumquemque præsens tantummodò ætatis spatium, quod puncti instar obtinet, vivere, reliquum tempus vel jam exactum esse vel in incerto planè situm. -- Non actiones tantum, sed cogitationes etiam minus necessaria sunt recidenda; siquidem id agendò fiet, ut nec actiones consequantur supervacanea. -- Mens tua malum nihil opinetur & bene se habitura sunt omnia. -- Imaginationem omnem turbulentam vel inconvenientem ita amolire & absterge motusque affectuum compesce, ut in summa statim tranquillitate consistas. -- Sæpè cogita, quanta cum celeritate abripiantur & subtrahantur, quæ sunt fiuntque, universa. -- Cogita tecum jugiter, qualia nunc sunt omnia, talia prius actitata; Cogita, talia & futura esse. -- Cogita non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant; sunt enim hæc in mentibus ipsorum sitæ; sed opiniones tantum nostras. -- Cogita, quantum graviora patiamur ex iracundia ac mæstitia, quam de istis concipimus, quam ex eis ipsis, quorum causâ succensemus & angimur. (& cætera id genus, adversus iram & vindictam similesque cogitationes, vid. in d. lib. II. §. 18. Seq.) -- Cogita, qualem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat; vitæ etiam hujus brevitatem. ita quæque facias cogitesque oportet, ut qui confestim è vita hac possis discedere: humanis autem excedere, siquidem DII sunt; nihil est grave; neque enim malo ulli involvent te. -- Ubi obrepserit tibi cogitatio, peccasse aliquem, hæc tu tibi; unde novi, an peccatum hoc sit, aut si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit. -- Quicquid in manibus est, strenuè peragas, prout Romanum virumque decet, cum exquisita gravitate, humanitate, liber-

tate,

rate, *justitia*; animumque interim ab *aliis* omnibus *cogitationibus* abducas; abduces autem si tanquam *vita tua novissimam actionem* unamquamque peregeris, *omni temeritate & declinatione per affectus vim à rationis dictamine simulatione* itidem & amore sui, eorumque, quæ à *Numine* destinata sunt, *aversatione liberam*. - - qui *animorum suorum motus* non attendunt, infeliciter agant necesse est. - - Cum *Diis* vivet, qui *animum* exhibuerit ita *jugiter affectum*, ut rebus sibi destinatis *acquiescat*. - - In hoc sita sunt *omnia*, ut *mentis tuæ* nulla insit *cogitatio*, quæ vel *naturæ*, vel *animantis ratione præditi conditioni* non sit consentanea, postulat autem ista, ut *nihil temere statuamus*, ut *hominibus benevoli, Deoq; obsequentes* simus. - - Unò verbò scrutare & vide, *quomodo sese utatur mens tua*; in hoc enim sunt *omnia*; *reliqua*, sive *arbitrii tui* sint, sive non sint, *cadavera sunt* & *sumus*. &c. add. Lib. 2. §. 5. 81. & lib. 8. §. 19. lib. 12. §. 7.

Sed quotusquisque *vel inter Christianos* hæc observat aut observare ferio saltem conatur? unde non mirum, rarissimos extare, qui *sermones ac opera*, nedum qui *cogitationes in potestate habeant sua*, adeoque *felicibus illis accenseri* quærant queantvè, quales *Seneca epist. 11. de prædicat*, qui non *aspectus tantum, sed cogitatus quoq; suos emendant*!

Quantumvis autem præclara & egregia videantur ista omnia; *humana* tamen sunt & nullò modò comparanda *DIVINIS* illis ac *probatissimis* tam *cogitationum* quàm *actionum remediis & phar-*
macis; de quibus *sup. p. 17. seq. p. 31. seq.*

Ad d. §. V.

Nostris *cogitationibus* tam *sanctarum meditationum materia* affliduè ministratur: *Sacra* puta *Scriptura* crebra ac devota *ex*
lectione, auditione &c. de quo *sup. pag. 18. seqq. pag. 31. seqq.* & confer. *Imp. Antonin. d. l. §. 5. 16* ibi: *talis futura est mens tua, qualia ea sunt, quæ creberrimè cogitaveris: imbuitur enim seu tingitur cogitationibus anima.* Nam alioquin *prophana & mala* potius cor volvit *humanum* & *cogitationibus nostris* ministrat; imò talia continuo sponte suâ in illo suboriri nobisque subrepere constat. *Genes. 6. vers. 5. c. 8. vers. 21. Jerem. 9. vers. 14. c. 17. vers. 9. c. 16. vers. 12. Matth. 15. vers. 19. Jac. 1. vers. 14. seq.* unâ id *junctisque suis viribus* nunquam & nusquam non fatagente *Satanâ*, utpote qui licet *in-*
uitos cogere omninò non, suggerendò tamen, suadendò sollicitandò.

(56)

consentientibus nocere potest & nimis quam nocet quotidie; inde malarum cogitationum non quidem auctor, sed adiutor & incensor S. Hieronymo dictus, quique dolo duntaxat & fraude vincere nostraq; contra nos uti voluntate cuius scil. Iatro, vel Prædo, sciscente Epictetò, nullus est, unde Imp. noster d. lib. 2. §. 11. DEUS, ne in ea, quæ verè, h. e. culpe seu peccati mala sunt, incidat quisquam, in ipsius arbitrio posuit & nostro nos jugulare gladio noverit sueveritque. Comment. ad Matth. d. cap. 15. vers. 19. & Epist. ad Demetriad. quæ tamen Gelasii potius, quàm illius est. Contra hunc igitur hostem & ad cogitationes ab eo excitatas incensasve cum in cordis nostri (in-
scrutabilis dicti Jeremiæ c. 17. vs. 9.) perscrutandas & recognoscendas, tum refecandas & expurgandas uti gratiâ DEI sui que *Spiri-
tus* & Verbi Divini, nunquam non sæcundi & efficacia, Esai. 55. vers. 11. Psal. 72. vers. 6. & c. ope, consiliò præ omnibus indigemus. Rom. 8. vers. 2. 9. 13. seq. & 26. Galat. 3. v. 3. 5. & cap. 5. vers. 16. seq. 2. Cor. 3. v. 5. & 17. Philipp. 4. vers. 13. Sic in utroque nobis benignissimè cuncta illa offert DEUS O. M. sanctè pollicitus, *semet ipsum* corda nostra velle circumcidere, imò prorsus auferre lapidea seu in carnea vertere, & scribere in iis legem suam spiritumque novum in visceribus nostris tribuere; nos denique in bono confirmare & vel ipsius Divina consortes nature efficere. & c. Deut. 30. vers. 6. Jerem. 31. v. 33. & seq. cap. 33. vers. 6. 8. Ezech. 11. v. 19. & c. 36. v. 26. seq. 2. Thess. 3. v. 3. 2. Petr. 1. v. 5. dummodò tamen in tanti momenti re nec ipsi, maxime jam respicentes ac illuminati, nobis desimus, verùm Gratia DEI ac viribus tam benignè cælitus oblati, non modò subijungi, sed quoque ut B. Fulgentius ait, *conijungi*, omni studio, diligentia & curâ indefessâ allaboremus (vid. 2. Cor. 7. v. 11. & c. 4. v. 16. Phil. 2. v. 16. & c. 3. v. 12. seqq. Coloss. 1. v. 29. c. 4. v. 12. 1. Thess. 1. v. 3. 1. Tim. 6. v. 11. seq. 2. Petr. 1. v. 5. seq. 10. c. 3. v. 14. Hebr. 12. v. 14. seqq. Apoc. 2. v. 2. & 19.) id quod dextrè faciemus procul dubio, si tum legendò, audiendo, scrutando & pensando verbum DEI eò, quò superius expositum, modò, nec non in cæteris bonæ mentis ac pietatis actibus pedagogicis communibus (quos inter eminent, quorumvis cogitationibus notatis, affectibus, verbis & operibus male com- vel ommissorum sollicita per-
qui-

quisitio ac agnitio, reprehensio seu accusatio & detestatio, Job. 13. v. 13.
 1. Corinth. 11. v. 3. resipiscientiam efficietes ad salutem vel salutem
 nem. 2. Corinth. 7. v. 10 d. Job. 13. v. 15. & 16. ibi: *vias meas* in con-
 spectu ejus arguam, & ipse erit *salvator meus*, & c. 42. v. 6. ipse me re-
 prehendo & ago *pœnitentiam in cinere* - - DOMINUS quoque con-
 versus est ad *pœnitentiam Jobi* - - & *benedixit novissimis Jobi*. Qui-
 buscum tantum non ex asse conveniunt illa Imp. M. Antonini
 d. lib. 8. §. 10. *pœnitentia est sui ipsius reprehensio*, & c. & lib. 12. §. 16.
 si peccavit, an ipse se accusaverit vel condemnaverit? hoc enim perin-
 de est, ac si faciem sibi dilacerasset; confer Job. d. c. 13. v. 14. ibi: *la-*
cerabo carnes meas dentibus meis. junct. Julian. Imp. in Cæsar. ubi pœ-
nitentia eorum, qui lapsi sunt, seu peccarunt, servatrix Dea dicitur,
 & c. ibique Dionys. Carthul.) assidue & strenue pertexeri-
 mus: tum, & quidem una ex parte suggestionibus vel instigatio-
 nibus Sathanæ, carnis & mundi, h. e. malis &, sive in DEUM,
 sive in proximum, injuriis cogitationibus nullum in anima nostra
 dederimus seu reliquerimus locum, nedum voluntatem nostram assen-
 tiri, omnium verò minime eam planè substerni rulerimus; (Genes. 4.
 vers. 7. Zachar. 7. vers. 10. & c. 8. vers. 17. Tob. 4. vers. 6. Rom. 8.
 vers. 12. 1. Petr. 2. vers. 2. & c. 4. vers. 1. & 2. 2. Corinth. 7. vers. 1.
 2. Petr. 3. vers. 17. & c.) sed potius cautè, fortiter ac invictè resistere ac
 repugnare. (Sir. 19. vers. 30. Rom. 8. v. 13. & c. 12. vers. 2. Gal. 6.
 vers. 16. 24. 1. Corinth. 9. vers. 27. 2. Corinth. 6. vers. 7. Ephes. 6.
 vers. 10. seqq. & is. Coloss. 3. v. 6. 8. 9. & c.) ex altera verò, nil nisi
 virtuosa, sancta & laudabilia cogitare (Phil. 4. vers. 8. seq.) adeoque
 cogitationes nostras secundum cap. 5. v. 17. Coloss. 3. vers. 1. Phil. 3.
 vers. 20. in cœlum seu ad Altissimum elevare, & cum similibus per
 ipsum & mentem nostram regnitam aut alia Spiritus S. instrumenta ex-
 citatis inspiratisve, haud refellere vel repellere (quæ adversus Deum
 foret rebellio. Actor. 26. v. 9. Elai. 65. v. 5. 2.) sed pronis voluntatis
 nostræ complexibus avidè suscipere, jubentes approbare & constanter
 retinere quasque figere ac fovere, verbis denique & operibus velut
 animare & exprimere sategerimus. Luc. 11. v. 28. Rom. 12. v. 12.
 2. Corinth. 8. v. 10. seq. & c. 7. v. 1. Phil. 4. v. 9. Coloss. 1. v. 10.
 & c. 4. v. 12. Ephes. 6. v. 6.

Et huc quoque cumpromis faciunt jaculatoria illa suspiria ac pre-
 ces devotæ pro consequendis & nunquam amittendis cœlestibus his

H

pra-

Quoniam, in Deo.

præ- & subsidis, perpetuò fundenda & non minùs ad *internoscendas*, quas diximus, *varias ac lubricas cordis nostri cogitationes*, quam ad *pravas corrigendas, purgandas &*, ne opere ipso prorumpant, *refræ-
nandas, coercendasque*, nunquam non summè proficua & necessaria: *cujusmodi sunt: Proba (scrutare, explora) me DEUS & scito cor
meum; (quæ scrutatio & exploratio Divini velut officii & peculiatis
cujusdam Regalis esse videtur. Jerem. 17. v. 10. & c. 11. v. 20. Psal. 7.
v. 10. & Psal. 139. v. 1. seq. 23. Rom. 8. v. 27. & c. 12. v. 2. 1. Thess.
2. v. 4. fin. & c.) interrogame & cognosce semitas meas & vide si via
iniquitatis in me est & deduc me in via aterna Psal. 139. v. 23. add.
2. Corinth. 13. v. 5. Convertite me, ut convertar, quia tu es DOMINUS
DEUS meus! Jerem. 31. v. 18. Thren. 5. v. 21:*

*Doce me, intelligere seu scire (Rom. 12. v. 2. Ephes. 5. v. 17. Co-
loss. 1. v. 9.) & facere voluntatem Tuam, quia DEUS meus es
Tu. Spiritus Tuus bonus deducet me in terram (viam) re-
ctam! Psalm. 142. v. 10. seq. Asperges me hyssopo & mundabor;
Lavabis me & super nivem dealbabor. Cor mundum crea in me
DEUS & Spiritum rectum innova in visceribus meis! Psalm.
50. v. 9. 12. Mitte sapientiam de S. cœlis Tuis & de sede magni-
tudinis Tuæ, ut mecum sit & mecum laboret, & sciam, quid ac-
ceptum sit apud Te Sapient. 9. v. 10. Confirma hoc, DEUS, quod
operatus es in nobis; Psalm. 68. v. 29. & Sanctifica nos in veritate,
Sancte PATER! Joh. 17. v. 17. & seqq.*

Non autem nostras solummodò preces sed & *aliorum Sancto-
rum*, h. e. *Salvianò interprete, verorum ac fidelium Christianorum, tam
laicorum*, (qui nempe, *superstitibus quoque, Spiritus quidem S.
stylò consuetò sancti absolute, item fratres & vocati sancti dicun-
tur, hòcque nomine vel Clericis, imò ipsi Episcopo, præponun-
tur quandoque. Phil. 1. v. 1. & c.) quàm Clericorum, pro nobis iti-
dem sive clericis sive Laicis, infidelibus quoque, impiis, hostibus, &c.
ad consequenda quævis animæ cumprimis seu spiritualia, 2. Cor.
13. v. 7. Ephes. 1. v. 17. & c. c. 6. v. 18. bona & dona, indefinenter
offrendas, fas est intelligi cum Patriarchis, Mose, Prophetis, Aposto-
lis, Martyribus & similibus utriusque Testamenti Heroibus ceter-
isque filiis genuinis, preces illas sociales & mutuâs uti (*pro se et-
iam; ipsis, inquam, sanctissimis Apostolis, & c.) serió desiderantibus,
exigentibus ac piè interpositas gratò animò acceptantibus & col-
laudantibus. Jerem. 42. v. 2. Rom. 15. v. 30. seq. 1. Sam. 12. v. 23.**

Matth.

Matth. 5. v. 45. Ephes. 6. v. 18. Coloff. 4. v. 2. seq. 2. Corinth. 11. v. 1. Philipp. 1. v. 19. 1. Thessal. 5. v. 25. 2. Thessal. 3. v. 1. seq. Jacob. 5. v. 16. *Philem.* 22. ita, Ducem secutus & autorem *Christum DEUM*, exemplò suò, ab ipso inde Noacho, Abrahamo, Mose, Hiobo, &c. vid. Genes. 18. v. 23. seq. Exod. 32. v. 10. seq. 38. seq. c. 31. v. 9. Num. 14. v. 17. seq. Job. 1. v. 5. & c. 42. v. 8. & seqq. (ubi DEUS Hiobo, pro alienis oranti peccatis, simul & propria remittit; Imò hæcenus itrogatas pœnas in præmia ac beneficia comutat. add. Gregor. M. in comment. d. l. c. 8. ibi: pœnitens pro semetipso tantò citius exaudiri meruit, quantò pro aliis devotè intercessit. Plus enim pro se valere preces suas efficit, qui has & aliis impendit.) Ezech. 11. v. 14. ibiq; Jun. & Grot. in charitate & fide præeuntibus; d. 1. Sam. 12. v. 23. Jerem. 18. v. 20. Dan. 9. v. 5. seqq. Actor 7. v. ult. 2. Corinth. 13. v. 7. Ephes. 1. v. 16. seq. c. 3. v. 14. Coloff. 4. v. 12. 1. Thessal. 1. v. 11. Philipp. 1. v. 9. 11. Timoth. 1. v. 3. (ubi vel ob hoc ipsum, quòd pro aliis orare valuerit, DEO gratias agit Apostolus.) & c. 4. v. 16. universâquetàm veteris, 3. Reg. 8. v. 30. seqq. 41. seqq. 52. seqq. & 60. 1. Machab. 12. v. 11. quàm Novi Testamenti, 1. Timoth. 2. v. 1. seq. vid. Liturgia vett. Tertullian. in Apolog. c. 30. seq. Arnob. lib. 5. contra gent. Ar. lib. 2. de voc. gent. 10. fin. c. 12. velut sublequente & concinente Ecclesiâ.

Sanctos autem non mortuos hîc intelligi, sed vivos adhuc, jam suprâ innuimus: utpote quorum hæcenus laudata & similia, forte plura, & scriptura loca toties, quoties illorum pro aliis, sed itidem vivis, allegantur preces, unicè meminerunt. add. S. Cyprian. epist. 55. ibi: multas viventes & incolumes animas, quæ pro una sancia deprecantur. Nam de iis, quæ defunctorum velut ingratiâ & gratulationem primùm fortaassis recepta, deinde & aliâ specie sensim invaluerunt, hîc agendi locus non est. De cætero sanctorum nomine Christianos seu Christi discipulos, velut jure quòdam suò, indigitari, eò minus mirandum, ex quo ipse, *Salvator* inquam, non modò summ. cœlestemque nostrum *Patrem*, ut sanctificare illos, h. e. Sanctos reddere seu efficere dignetur, peculiari prece rogavit: Joh. 17. v. 17. & seqq. jung. 1. Thess. 5. v. 23. Tit. 2. v. 14. sed idèò quoque seu non alio sine, quàm ut sanctificaret nos vel sanctos exhiberet atque in hoc etiam DEI sui Patris, ad sanctificationem nos vocatis. 1. Thessal. 4. v. 7. c.

§. 23. & 24. 2. Timoth. 1. v. 9. fieret voluntas, d. r. Theſſal. 4. v. 3. paſſionem illam ſuam incomprehenſibilem ipſamque mortem ſub- it, Ephes 5. v. 25. ſeq. Coloff. 1. v. 22. nec non poſtea Evangeli- ſtas, Paſtores & Doctores, tanquam ſuos eandem in rem collaborato- res, 2. Corinth. 6. v. 1. 2. Joh. 8. conſtituit & hodie dum clementif- ſimè conſervat, Ephes. 4. v. 11. & ſeqq. toto die con- & proteſtantes: quòd ſine ea, quam dicimus, vita ſanctimonia nemo DEUM viſurus ſit, Hebr. 12. v. 14. add. preced. v. 10. & c. 9. v. 14. proindeque hanc perficere debeamus in timore DEI; 2. Cor. 7. v. 1. Jefa. 8. v. 13. ſeq. quòd fides, nos DEO placentes (Hebr. 11. v. 6.) reddere ac juſtificare apta nata, non umbratilis ſeu imaginaria aut loquutuleia; non otioſa aut ſterilis, multò minùs planè mortua; ſed ſolida ac realis; ſed per ca- ritatem operoſa ſeu efficax & bonorum operum facunda, ſed viva ac vivi- da eſſe, Matth. 5. v. 16. 20. c. 7. v. 21. c. 19. v. 17. Joh. 5. v. 29. Rom. 2. v. 6. ſeq. & c. 8. v. 23. Gal. 5. v. 6. 1. Tim. 4. v. 8. & c. 2. v. 10. 1. Cor. 7. v. 19. Ephes. 2. v. 10. 2. Petr. 1. v. 10. 1. Joh. 1. v. 6. ſeq. c. 2. v. 3. ſeqq. 29. Jacob. 2. v. 17. ſeqq. Hebr. 10. v. 36. nec Dei proximique amor (1. Cor. 13. v. 2. & 3. Col. 3. v. 14. 1. Joh. 3. v. 10. 11. & 23.) ab illa ſeparari debeat.

Hinc Athenagoras: Nullus Chriſtianus malus eſt, niſi hanc profeſſionem ſimulet: prout ſanctimonia Chriſtianis ſimulatam imputavit Imp. Julianus Apoſt. epiſt. 19. falſus interea, religionem noſtram vitæ hanc ſanctimoniã cum primis increviſſe; non ſecus ſcilicet ac cum vitæ improbitate morumque corruptela veram pariter fidem cor- rumpi & deficere conſtat. Sed audiamus & alios hanc in rem ex- SS. Patrum Senatu venerando: Ambroſi ſerm. 20. ait: Credere opus eſt opere, non ſermone, non linguã; ne & nobis dicatur: Plebs hæc labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Eſa. 29. Am- broſius ſeu quis alius Ar. de voc. gent. lib. 1. c. 8. in prin. ſin. Cùm fides ſit bonæ voluntatis & juſtæ actionis genitrix; non otio torpeat, non deſidiã reſolvatur; ſed de virtute in virtutem perficiat fidelem &c.

S. Ephræm ſerm. de fide 1. 1. p. 80. debet unusquisque ſeipſum probare, -- quomodo credat & ſeipſum Deo d. vove; numquid revera, ſecundùm ejus ſermonem, in veritate crecat, aut opinio rem- duntaxat fidei in ſe habeat; Fides enim, quam non Spiritus Divinus infundit, ſed humanus ſibi Spiritus fingit, utique fides non eſt: ſcribit S. Fulgent. de baptiſm. Aſhiop. c. 3.

Cypri-

Cyprianus *de disciplin.* & *habit. virg.* Credenti primum datur, si quod creditur, & geratur. Et de unit. *Eccles.* Credere se in Christum, quomodo dicit, qui non facit, quod Christus facere precepit: aut unde perveniet ad premium fidei, qui fidem non vult servare mandati: nec ambulando proficiet ad salutem, qui salutaris via non tenet veritatem. p. 165. junct. p. preced.

Salvianus lib. 4. de G. D. p. 63. & seqq. Cum hoc sit Christum fideliter credere, Christi mandata servare; fit absque dubio, ut Christianus non credat, qui Christi mandata concilcat. Ac per hoc totum in id revolvitur, ut qui Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videtur: quæ igitur ratio est, ut ipsi nos falsa opinione fallamus, existimantes scilicet, quia Christiani esse dicamur, quod opulari nobis inter mala, quæ agimus, nomen boni possit; cum Spiritus S. nec fidem quidē dicat hominibus Christianis sine operibus bonis posse prodesse. &c.

Chrysostomus homil. 31. in Johann. Etiam si quis in Patrem, Filium & Spiritum S. recte crediderit; vitam autem non recte instituerit, nihil ei prodest fides illa ad salutem. Gregorius M. homil. 29. in Evangel. Vera fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit.

Venerab. Beda in Jacob. 2. Tom. 5. oper. p. 602. quasi percontatur: justificat^r per fidem, quomodo potest nisi juste operari? & preced. p. 601. Credere in DEUM soli novere, qui diligunt Deum, qui non solo nomine sunt Christiani, sed factis & vitâ. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides Dæmonis. Item d. tom. p. 680. Credere in DEUM est diligere DEUM! distinctius autem tom. 6. p. 76. Quid est credere in DEUM? credendô amare, credendô diligere, credendô in eum ire & membris ejus incorporari. Waltramus, Episc. Naumburg. c. 17. de unit. *Eccles.* Dilectio cum sit opus fidei, hæc sine illa esse nequit; imò, qui dilectionem non habet, DEUM, qui est dilectio, negat & Christum in carnem venisse.

Rupertus, Tur. Abb. in Job. 129. quid est credere in DEUM, nisi DEUM, non propter sua, sed propter seipsum, diligere? Lutherus 1. epist. 8. fidem justificantem, inquit, à charitate non separo; imò idem creditur, quia placet & diligitur is, in quem creditur. Plus etiam dicit aut saltem expressius D. Brismannus, Franciscan. in concione Anno 1533. habita, ibi: Charitas ex fide oritur, ut fructus ex arbore: impossibile enim est, ut fides absque dilectione proximi maneat. Sicut enim cordiali fiducia, per fidem vivam, DEUS amatur, ita & in proximis.

amor nascitur, ut ei verbo & opere, autoritate opibus, imò corpore & vitâ
 seruiamus. Duo itaque hæc puncta docui; fidem & charitatem con-
 junxi, nequeunt enim separari; nec fieri potest, ut fides non continuo
 ad honorem & gloriam DEI & proximi commoda operetur. Sicuti e-
 nim per fidem in Christum intras, & per Christum ad DEUM; ita per
 amorem exire debes ex Christo ad proximum tuum, ut illi bene facias,
 seruias, consulas, opem seruas, omnibus viribus; sicut tibi fecit Christus,
 Es. ap. Dn. à Seckendorff. de Lutheranism. contra Maimburg. ad
 §. 152. nec aliter fere Cardinal. Sadoletus lib. 3. epist. 5. & lib. 13. ep.
 2. Es. Hans von Wilbeck im Teutschen Catechismo, edito Anno 1515.
 & inscripto Dn. Bernhardo, Comiti de Eberstein Es. Camera Imperia-
 lis tunc Assessor, p. 3. 8. 9 & c.

Matth. Citardus, Imp. Ferdinandi I. Concionator Aulicus 1. epist.
 Johann. conc. 6. 7. 9. 16. 18. Es. ibi: Die Apostel haben erstlich den
Grund des Glaubens als die Grundfeste und Grundstück
unserer Seligkeit starck und fest geleyet/hernach die Liebe darauff
 gesehet oder gebauet/und das machet einen vollkommenen **Chri-**
sten / (sic Augustin. serm. 22. de verb. Apost. Domus DEI credendo
 fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur) zur rechten **Erkän-**
nüß Christi (h. e. zum Christenthum) gehöret der **Glaube** und
Liebe zusammen/der **Glaub** fahet an und thut den Angriff/die
Liebe vollführet und bringet zum Ende/dann **Glaub** ohne **Liebe**
 wird uns nichts nutzen; wie auch **Lieb** ohne **Glaub** ohne **Liebe**
 nutz ist/der **Wille GOTTES** aber ist/das du glaubest an **Je-**
sum Christum / durch welches **Blut** du **Vergebung** der **Sünden**
 hast/und ein **Kind GOTTES** worden bist. Darnach ist der
Wille GOTTES / das du ihm und seinem **Evangelio** ge-
horsam seyn und deinen **Bruder** lieben sollest; Und endlich das
 liebe **Creuz**/so dir **Christus** allhie aufflegen wird / mit **Gedult** trä-
 gen; wer das thut / der wird zum **Himmelreich** eingehen und den
Tod nicht schmecken ewiglich. Was höre ich hie/lieber Mensch?
 Ist der Mensch verdammet/ so niche **lieb** hat? Ja! dann die
Liebe ist die **Seel** und **Leben** des **Glaubens**; wo kein **Glaub**
 ist/da ist keine **Liebe**; wo keine **Lieb** ist/da ist kein **GOTT** &c.
 Was **Johannes** vom **Glaube** redet/ so redet er vom **liebreichen**
Glaube; und was er von der **Liebe** redet/so redet er von der **glaube-**
reichen Liebe. Die **Liebe** ist die **Krafft** des **Glaubens** und der
 Glaub

Glaube ist die Krafft der Liebe; der Glaube muß / als Furier
oder Fändrich allzeit vorgehen und die Liebe auff frischen Fuß
nachfolgen; keine Liebe ist / wann der Glaub nicht vorgehet
und kein lebendiger Glaube ist / wann auch nicht die Liebe dar
auff folget. Der Apostel Johannes handelt zwey Haupt
Stücke / das erste vom Glauben / &c. Das andere von der Lie
be **GOTTES** und andern Christlichen züchtigen Wan
del; welches der liebe Johannes heftig treibet durch alle Capittel /
auff daß wir nicht faul / himlössig / müßig / in unserm Glau
ben werden / wie wir leyden! jezt zu unsern betrübten Zeiten erfah
ren; sondern daß der Glaube durch die ungesärbte brüderliche
Liebe herfür breche / als die schöne liebe Sonne durch die Mor
genröthe / sonsten ist eitel Heuchelei / und ein falscher Ruhm;
das betrachte ein jeder! man gedенcke nicht: **CHRISTUS** hat
uns mit seinem Blut erkauffet / dadurch von allen unseren Sünden
gereinigt / Er hats alles gethan; Ergo. sollen wir stille sitzen /
die Hände im Arme! stecken / und **GOTT** immer berg
ein es walten lassen; Ja stäts lachen / und nie weinen; im
Saus und aller Sicherheit leben / und immerdar eine Sün
de über die ander häuffen / &c. add p. 53. seq. 33. seq. 116. 170.

Citardo subjungimus ex recentioribus Homileticis D. Hinckel
mannum cujus in conc. super 1. Johann. 1. v. 7. in der siebenden Bes
tracht. p. 264. hæc sunt verba: Bey unserm Glaubens Hand
lung findet sich eine himmlische / aber warhafftige Liebe / wels
che / ob sie zwar sonsten vom Glauben / als dessen Frucht / unter
schieden / so sind doch Glaube und Liebe so genau ineinander
verwickelt / daß man den Glauben ohne mitvermengter Liebes
Zuneigung gegen **GOTT** zwar etwas begriffen; aber nicht
ausüben kan; (verbis his posterioribus theoriam, seu comprehen
sionem scientificam à praxi seu exercitio discernere videtur; nec sine
re, prout quemvis, in talibus non planè hospitem, res ipsa docere po
terit. Et, in simili, dogma de justificatione, aliter in scholis, aliter in
homiliis seu tractatu ad populum; aliter sanis, animolis & sanctulis seu
opinionem suã justis, aliter moribundis, contritis & spiritu pauperibus, salva
tamen ubivis ac semper veritatis fidei substantiã, pro- & exponen
dum esse, prudentes monent Theologi: confer. Beda in d. Jacob. 2. D.
Titius de phrasibus vest. Eccles. p. 103. §. & in conc. super 1. Johann. 1.

z. 1. Was sol ich sagen vom wahren Glaube? kan Johannes von demselben nicht mit Recht sagen: Er habe ihn geprediget/ dazu/ daß wir nicht sündigen; Ihr wisset/was euch fast in allen Predigten eingebläuet wird/ daß ein unheiliger Glaube/ der das Hertz nicht ändert/ sey ein Teuffels Glaube/ damit man sich in die Hölle glaubet/ &c.

Nunquid autem duriora, quàm par est, videntur hæc verba? hominibus quippe Christianis fidem Diaboli? einen Teuffels Glaube, attribuentia? Sed prævit illa, cum aliis, jamdudum venerab. Beda sup. alleg. pag. 601. & nuper Citard. d. conc. 23. ibi: der Christen Glaube ohne Lieb ist des Teuffels Glaube; welchem solche Lieblose Christen dadurch ähnlich werden/ und Er in ihren Herzen zu wohnen kommet / addit Christianus Scriber. in Seelen-Schatz p. 1570. imò ipse Divus Jacobus Apostolus, tali fide etiam Dæmones credere & contremiscere scribit d. c. 2. v. 19. Et plusquam 1200. abhinc annis durius quoque locutus & fidem illiusmodi non modò credulitatem Dæmoniacam; sed hæc quoque pejo-rem statuit S. Salvianus, quando aliquid ptes Dæmones habent, inquit, quàm homines, DEUM quidem credentes, sed in perversitate sua perdurantes & fidem suam bonis operibus non approbantes. Tu enim, inquit, unam rem habes tantummodò, illi (Dæmones) duas; Tu credulitatem habes, non habes timorem, illi & credulitatem habent pariter & timorem. Quid miraris ergò, si cadimur? quid miraris, si castigamur? si in jus hostium tradimur, si infirmiores omnibus sumus? &c.

Interim non desinunt homines propè innumeri, etiam inter Christianos, præsertim qui sibimet ipsis ignoti & nusquam magis quàm in anima seu mente sua hospites, fidem nescio quam qualémve crepare, atque ex ea, quicquid de justis ac necessariis fidei fructibus sit fiatve, salutem sibi (utinam non putativam, seu opinatam duntaxat! quomodo J. Langus & Besoldus, uterque Consiliar. Caf. vocant) certò certius polliceri: cum tamen, sine operibus bonis, nihil sibi per fidei supercilium usurpare, nec credulitate, quæ, sine timore atque obsequio DEI, nulla est, sibi blandiri deberent: quæ scitissima simulque saluberrima S. Salviani sunt verba d. lib. 4. p. 66. nec abludunt sequentia Citardi d. conc. 1. 2. 6. Jetzt können wir müßige / verzärtete Christen nichts mehr sagen/ dann Glaube! Glaube! der uns doch nur auff

auff der Zungen schwebet/und wenig uns Hertz ist. -- Jo-
hannes gehet die rechte Strasse/Er will/das ein Christ nicht zu
viel troge auff seinen Glauben und vergesse dabey des Christ-
lichen Lebens. -- Wir rühmen wol den Glauben hinten und
sorn/aber der Liebe vergessen wir; bleiben nur bey dem Grund/
und ist doch kein Grund; dann wir bauen nicht darauff/sin-
temal die Liebe des Glaubens Ober-Zimmer ist und bauet hin-
auff in Himmel; -- Das seynd sichere / falsche Christen/
welche des Glaubens allein/ohne allen Gehorsam Göttli-
cher Gebothe / sich rühmen/und zum Schand-Deckel ihrer
Untugenden/Sünde und Bubenstücke/ sich leichtfertig miß-
brauchen; wollen nur mit prächtigen (aber leeren) Glaubens-
Worten/ wodurch alle gute Werke / Zucht und Ehrbarkeit/
gleich wären selbige nichts nütze/aufgeschlossen seyn/sich selbst
einen Himmel bauen / Das ist / (wie D. Hinkelmann saget)
in die Hölle hinein glauben/&c. Dergleichen Leute obbesagter
Herr Scriber. im Seelen-Schatz p. 1564. nur Heuchler / un-
christliche Christen/halsstarrige verstockte und verblen-
dete Herzen nennet/und sie ferners also anredet: wie wil es euch
doch zulezt gehen? wie grausam werdet ihr erschrecken / wann ihr
auß der Thür der Welt in die Ewigkeit trettet / und euch der
ewige Tod begegnet? wann ihr allzuspät innen werdet / das ihr
euch mit eurem eingebildeten Glauben/ der durch die Liebe nicht ist
thätig gewesen und also mit Christo keine Gemeinschaft gehabt/ so
schändlich betrogen. Ach! noch ist's Zeit! besinnet euch und machet
euch ein neu Hertz und neuen Geist/lasset sehen die Werck der Liebe
und Barmherzigkeit/oder lasset ab euch des Glaubens zu rühmen.

De Fide autem hactenus dicta in DEI amorem non minus
competunt,nam & hic nisi itidem per caritatem proximi operetur,
DEOq; se ac hominibus approbet (die Liebe GOTTES hat kei-
nen andern Beweis dann die Liebe des Nächsten ait Citard.conc.22.
pag.140.) vana illi fucata & exanimi fidei planè similis evadit:inò
deficit omninò & non adesse censetur,1.Joh.3. v. 17. & c. 4. v. 20.
21. quomodo JCtis & in foro versantibus paria esse & non apparere
seu probati; ipso haud refragante Salviano d. lib. 4. ibi: per hoc
quod probari non valeat quia sit, sic omninò habendum esse quasi
non sit.

I

Hinc

Hinc Gaudentius Brix. *tr.* 13. *de observ. Pasch.* Mentitur, inquit, se amare Christum, qui Eum in egeno non diligit; qui dilectionem, quam promittit verbis, operibus negat, &c. Nec est, ut hinc quoque ad externos Divini cultus vel amoris actus provocandò, sibi quis blandiatur; cum hos omnes, ipsum imò martyrium, licet sui ipsius quasi sacrificium, non nisi caritatis, misericordiae aliisque bonis operibus probet censeatque DEUS; imò illis postponat 1. Samuel. 13. v. 22. Esai. 1. v. 11. seqq. Jerem. 6. v. 16. 19. seq. Amos, 5. v. 11. 12. 14. & seq. cum v. 21. & seqq. Malach. 2. v. 2. 3. 12. & seq. Hoseæ 6. v. 6. Matth. 5. v. 23. seq. c. 9. v. 13. c. 15. v. 7. & c. 23. v. 23. seq. c. 25. seq. Rom. 2, 23. & seqq. & c. 12. v. 1. & seq. Tit. 1, 16. omnino 1. Cor. 13, 1. Jacob. 1, 26. seq. ubi religio non vana, sed munda & immaculata apud DEUM ponitur in caritatis & aliis bonis operibus. Et annon ipse Christus Johann. 14. v. 21. & 23. ab illis tantum se diligi protestatur, qui sermonem & mandata ejus servant? Nec non ab illis verè colari honorari & glorificari DEUM, qui bonorum operum fructu ac luce pollent eminentè. Esai. 5. v. 16. Matth. 5. v. 16. Johann. 15. v. 8. 1. Petr. 2. v. 12. &c. Cordatè & piè Citardus in conc. 22. Es gibt sich oft eine Heucheley / daß einer gedencet: Ob ich gleich die Liebe meines Bruders nicht habe / so habe ich doch GOTT lieb / dann ich lese daheim in der Bibel / ich gehe in die Kirch / ich stiffe etwas / ich singe Psalmen und teutsche Lieder / ich habe GOTT lieb &c. Dann gieng ich nicht zur Meß / fiel ich nicht nieder auff die Knye / creuzigte ich mich nicht mit dem H. Creuz vor die Stirn und Brust / zündete ich nicht Wachsterglein an &c. so hätte ich GOTT nicht lieb; Des ist gewiß Heucheley! dann solche Bosheit / Unbarmherzigkeit / Neid / ab- oder Mißgunst und übrige Unliebe gegen dem Nächsten / zeigt eine Gleißnerey genugsam an. Ich sage dir / du essest kein Fleisch / trinckest keinen Wein / du hörest Meß lesen / du seyest ein gehorsam Kind der Kirchen / du gebest Allmosen / welches doch an ihm selbst gut ist / ja du thust was du wollest / es wird dich alles nichts helfen / wann du der Lieb vergiffest gegen deinem Bruder / und bist ihm nicht behülfflich mit Trösten / mit Raht und That. -- Gott wil lieber des seinen gerahen / (entbehren) auff daß wir ja in Fried und Einigkeit miteinander leben. sollen / aber es ist grosse Heucheley mit unser vielen.

Es

Et conc. 14. Laß sie sich alle mit dem Zeichen des Creuges Christi bezeichnen/laß sie alle antworten Amen / laß sie alle getauffet werden/laß sie alle zur Kirchen gehen / und die Wände der Kirchen zielen; Es werden die Kinder Gottes durch die Liebe allein unterschieden von den Kindern des Teuffels / 2c. Es sey einer wie er wolle/er sey Evangelisch/er sey Catholisch; da stehet der Richtschnur / darnach uns Christus wird den Sententz fällen.

Conc. 15. Gott siehet das Herz an und nicht das Opffer / soll ihm die Person gefallen / so muß sie den Glauben haben in seine Verheiffung. Kein Dancksagen/kein Fasten/kein Almosen geben/kein Predig hören / keine Messen/noch Vesper/Summa/kein Fürnehmen gefällt Gott/dañ was da auß der Liebe verrichtet wird. (Quibus & similibus sententia D. Henr. Mülleri im Theologischen Bedencken von heutiger Maul-Christen vier stummen Kirchen-Gößen/&c. confirmari videtur) Cirardo consentit Scriv. sup. alleg. loc. scribens: Thut/was ihr wollet/betet/singet/Klinget/ gebet Almosen/gehet zur Kirchen und zum Abendmahl; nehmet ihr allenthalben ein hartes/liebloses/seindseliges/boßhaftiges Herze mit/so hilftz euch alles nicht; Dann/ob zwar jene Dinge an sich selbst ihren grossen und herrlichen Nutzen haben/so ist doch dessen ein liebloser Mensch nicht fähig / dann die Abwesenheit der Liebe zeuget von der Abwesenheit des Glaubens; ohne Glauben aber kan niemand mit Nutz beten/beichten oder das hochwürdige Abendmahl empfangen/&c.

Ob signamus autem hæc omnia, benè hîc & distinguentis & doctentis Divi Bernhardi verbis, iis scilicet, quibus bona opera licet non regnandi causam, attamen regni viam esse statuit. lib. de grat. & lib. arbitr. &c. De qua regni simul ac regia, media & extrema, lata simul & arcta seu angusta via, bonis operibus undique velut obsita viæq. sanctimoniam ubivis spirante plura forsan in appendice.

Utriusque tandem, cum Fide, caritatis & quæ hæc vel continentur vel efflorescunt seu maturescunt, donorum ac virtutum saltem potiorum, misericordiæ puta, contritionis, pœnitentiæ pietatis spei, patientiæ, &c. studium haud unquam melius feliciusque, Divina quidem semper cum gratia, procedet, quàm si nobis cum, h. e. in memoria seu anima nostræ domo non, ceu hæctenus vulgò fieri assolet, hospiti-

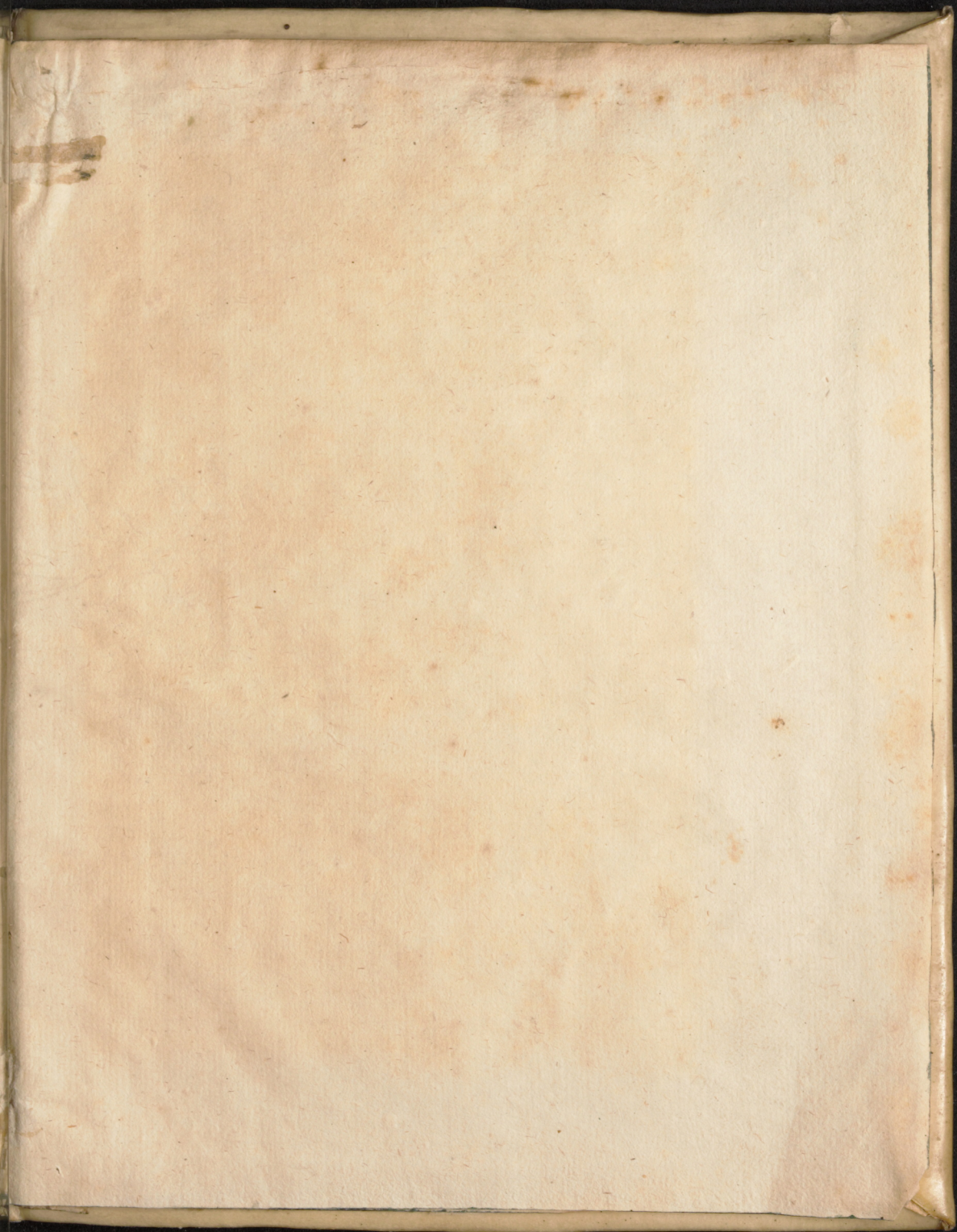
semur solum aut peregrinemur, sed verè, sedulo, serioque habitare tandem aliquando fideliter addiscamus & à teneris usque & usque consuecamus: Si, inquam, cogitationum, (ut nunc longiori è diverticulo in viam redeamus) & quorumvis cordis nostri desideriorum ac reliquorum motuum, quoad eorum nempe cum sinceram, interiorem seu familiariorē ac presentiorē notitiam & perspectionem, tum custodiam sanctiorē, regimen additius & coercionem nulli indulgentiæ obnoxiam, summa & exactissima, imò major, quàm alterius ullius rei humanæ, cura & ratio constanter perpetuòque attentissimè debeatur; confer plur. supra p. 43 seq. 51. imprimis p. 52. & seqq. Sic enim eveniet, ut cordis ille nostri cogitatorumq̃, fons inexhaustus dicatque; sequiorib⁹ autem nunquam vel difficilius sa'tem rariùsque; modò DEUS Optimus Maximus per Spiritum suum Sanctum Filiiq̃ sui sanguinem, cuncta emundantem, nobis affuerit, unicus animæ nostræ Medicus unaq̃, salus! id quod faxit facietque, ob immensam suam misericordiam & amorem nostri inenarrabilem, Vivens & Regnans, BENEDICTUS in Secula Seculorum, Amen.

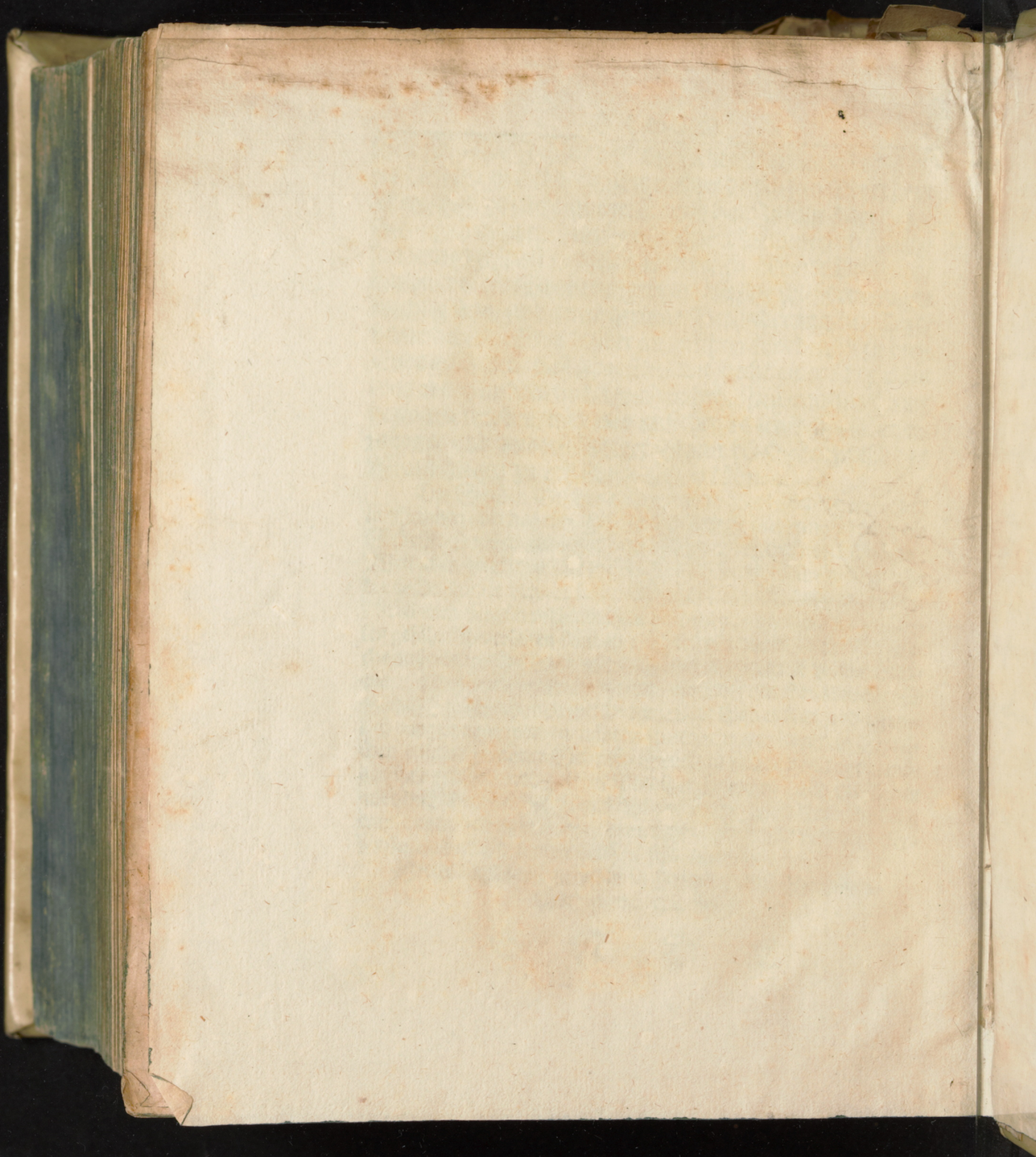
D. JOH. LANGUS, *Consiliarius Caesar. in epist.*

ad gloriosiss. Imp. MAXIMILIANVM II. ante
Iustini Martyr. oper. Tom. I. edit. Basil. de An. 1564.

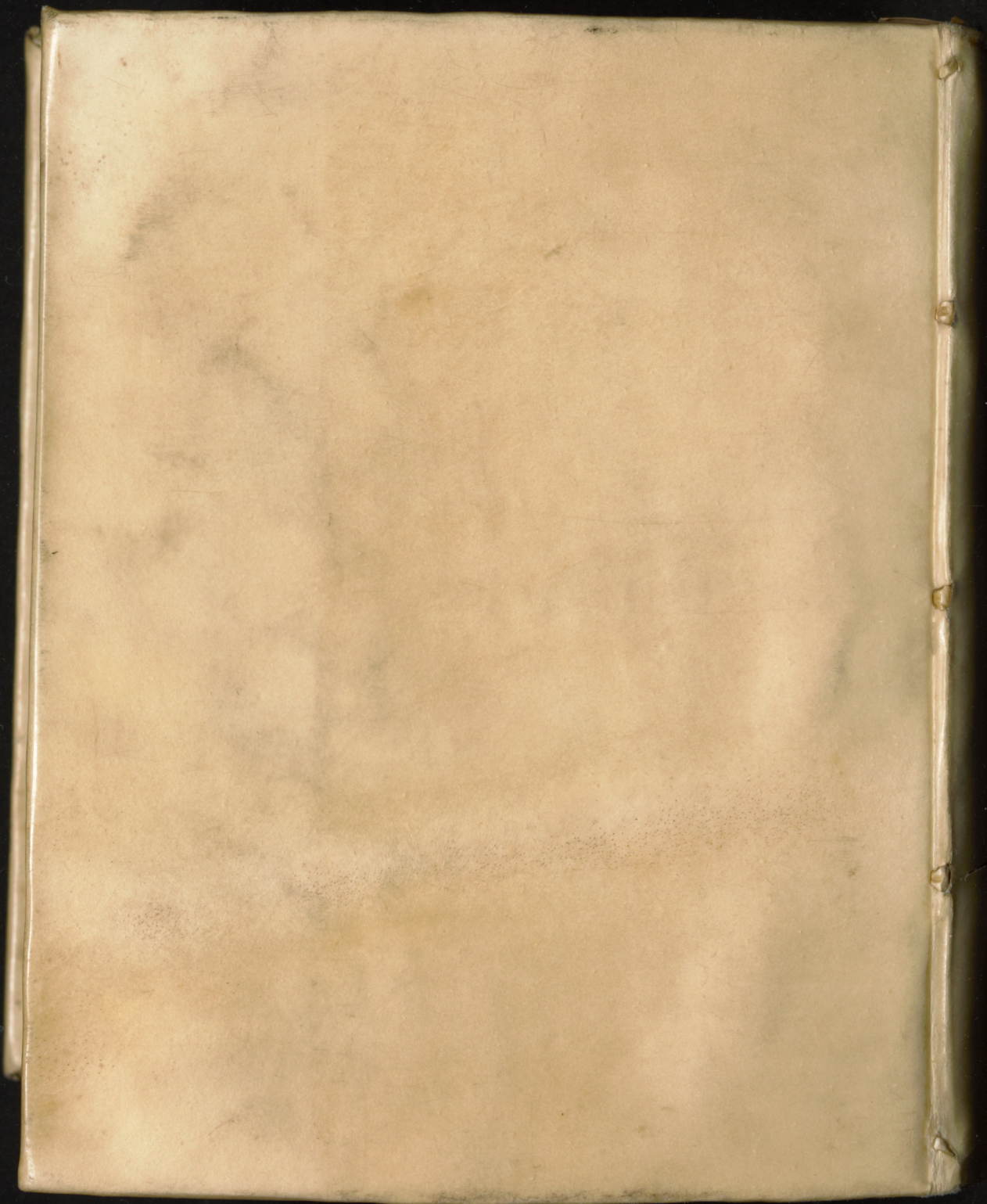
SENTENTIA illæ antiquorum Patrum, etiam si non semper satis aptè digesta, sed, tanquam calx & arena, comportata; aut quandoque etiam fortè ἔξαρτύωσις & ἀντιποδίωνοσις, hoc est, parum ad rem facientes acutis ingeniis esse videbuntur: non tamen illas sine fructu multo studiosi legent, opinor, si modò cum cura & consideratione debita, ita ut convenit, legent, de rebus variis, quas Christianus nosse debeat, collectas: quasdam etiam non frustra repetitas. Non enim aliud mihi & in transferendo & in annotando consilium fuit, quàm ut publicæ non deesse studiis meis utilitati; atque ut homines nostri sanctorum Patrum assuefierent lectioni. In quorum libris mirifica quædam inest sanctitas, gratia, suavitas, gravitas, & energia tacita, geniusque (si ita dicere licet) spiritualis. Quibus etiam accepto ferre deberent, quidquid habent Neoterici boni; si ingenuè per quos profecerint, fateri vellent. &c.

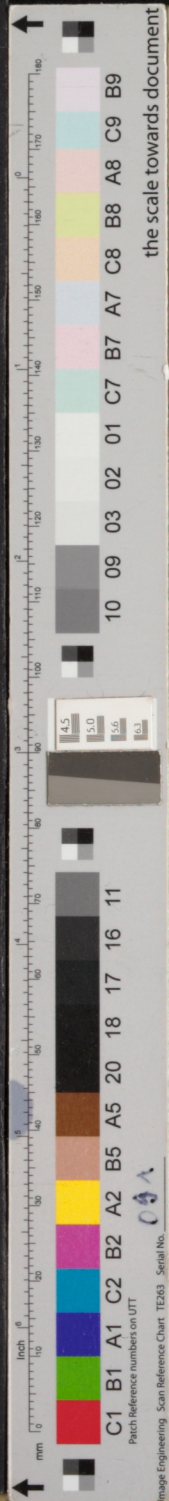
F I N I S.

9. Apr. 1804

neynung verleitet gewesen / daß die Welt
Stücken im ersten Augenblick der Zeit
en/ da doch die Heil. Schrift ausdrück-
chs Tage benennet/ darinnen jedes in der
ch herfür gebracht ist/welches die verkehr-
erstanden / daß nemlich den Engeln das
erck der Erschaffung zu unterschiedenen
emacht sey. Was hierauff unsere Schul-
ile Spitzsündigkeiten eronnen haben /
nit Verdruff stillschweigend vorbey ge-
a. Des angeführten Schrift=Orthes
nung ist/ daß von Gott alle Dinge in der
Besen haben/ erschaffen sind / er deutet
Erschaffung an/ sondern die allgemein-
enen Dinge. Ich erschrecke viel eher/ als
achforschen mag / wenn ich bedencke /
Borthail die Gottlästernde Arrianer
ten Erklärung Prov. 8/ 22. genommen/
it durch den Mißverstand etlicher unter
d eingeführet wird : Der **HERR**
(für/ hat mich gehabt) im Anfang
ehe er was macht/ war ich da. Son-
des unlängst berühmten Schul- Lehrers
a grober Mißverstand merckwürdig. Er
n Zwist der Schulen unter den Päbßlern
Hülffe der Göttlichen Gnade/ welche ent-
en Willen der Menschen anhänget/ oder
ist / beyzulegen ; Hierüber hat er mit
Ascoli und Bellarmino 60. Tage lang
bewiesen/ daß die Göttliche Gnade sonder
verbestimmung oder Mittel- Wissenschaft
der